

SÉD 59.

VESZPRÉMI KRITIKAI LAP

XI. évfolyam, 2025. 5. szám

séd

Veszprémi kritikai lap

2025. 5. szám

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztik:

Demel Eszter, Géczy János, Gopcsa Katalin
Grászli Bernadett, Király Viktor,
Perlaki Claudia, Vondervisztné Kapor Ágnes

E szám szerkesztője:

Géczy János

Szerkesztőségi titkár:

Horváth Brigitta

Olvasószerkesztő:

Sövényházi János

Lapterv: Somody Péter

Tördelés: Dénes Tamás

Felelős kiadó:

a Pannon Egyetem
rektora

E-mail:

seed.veszpreem@gmail.com

Nyomda: OOK-Press Kft., Veszprém

ISSN 2416-0628

Megjelenik Veszprém Megyei Jogú

Város Önkormányzata

támogatásából

Folyóiratunk elektronikus formában

elérhető az alábbi címen:

<https://epa.oszk.hu/03500/03506>

SZÁMUNK SZERZŐI

Bertesina, Valeria *képzőművész*

C. Szalai Ágnes *ny. szerkesztő*

Dósay Norbert *középkolai tanár*

Feledy Balázs *művészeti író, művészetkritikus*

Fürj Katalin *drámapedagógus, középkolai tanár*

Géczy János *költő, szerkesztő*

Grászli Bernadett *művészettörténész, szerkesztő*

Kovács Attila *zeneszerző, zongorista*

M. Tóth Antal *ny. egyetemi tanár, orvos, zenetörténeti kutató*

Nassi, Roberto *költő*

Németh Csaba Miklós *újságíró, fesztiválszervező*

Nyakas-Fehér Fatime *műfordító*

Nyakas Krisztián *zenész*

Órsi Ágnes *újságíró*

Rostetterné Nagy Rita *karvezető, zenetanár*

Rostetter Szilveszter *organaművész*

Schreiber Márta *könyvtáros*

Sebestyén Noémi *régész*

Slemmer Bence Manó *politológus*

Szikra Ágnes *középkolai tanár, drámapedagógus*

Tevesz Mária *művészettörténész, muzeológus*

Udvarhelyi Erzsébet *bölcsésztanár, PhD-hallgató*

A borítón

a *Mirror – Face to Face.*

Olaszország / Magyarország

grafikai kiállításon készült

Gáspár Gábor-fénykép látható

séd könyvek

• Csuhay István:
Szobornék városa. Tizennégy veszprémi szobor a múlt század második feléből

• Strenner József–Gáspár Gábor:
Veszprémi fák és bokrok

• Gopcsa Katalin:
Veszprémből nézvést

• Palágyi Sylvia:
A teljesség szimbóluma

• Géczy János–Stirling János szerk.:
Régi magyar kertek

• Ladányi István:
Időszaki kiállítás

a séd

az alábbi helyeken kapható:

• ActiCity Tánc- és Mozgásművészeti Központ, Veszprém, Hóvirág utca 1.,

• Agóra Városi Művelődési Központ Veszprém, Táborállás park 1.,

• Egyetemi Könyvtár és Levéltár Veszprém, Wartha Vince utca 1.,

• Eötvös Károly Megyei Könyvtár Veszprém, Komakút tér 3.,

• Hangvilla

Veszprém, Brusznypai Árpád u. 2.,

• Kabóca Bábszínház

Veszprém, Deák Ferenc utca 13.,

• Laczkó Dezső Múzeum

Veszprém, Erzsébet sétány 1.,

• Művészetek Háza

Veszprém, Vár utca 29.,

• Pannon Egyetem B épület, porta Veszprém, Egyetem utca 10.,

• Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata Polgármesteri Hivatala Veszprém, Óváros tér 9.

Folyóiratunk minden páros hónap első hetében jelenik meg.
Lapzárta: minden páratlan hónap 20-án.

Tartalom

- 3 Udvarhelyi Erzsébet
Másokért élt élet – Bódi Mária Magdolna (1921–1945) boldoggá avatásáról
- 5 Fürj Katalin
A katarzis szakrális dimenziói
Topolcsányi Laura: *Magdi* (ösbemutató). Rendező: Oberfrank Pál. Veszprémi Petőfi Színház, 2025. szeptember 5.
- 6 Szikra Ágnes
Isten tenyerén
Topolcsányi Laura: *Magdi* (ösbemutató). Rendező: Oberfrank Pál. Veszprémi Petőfi Színház, 2025. szeptember 5.
- 6 Dósay Norbert
Boldoggá válva
Magdolna. Magyar játékfilm. Rendező-forgatókönyvíró: Buvári Tamás. Producer: Turós-Máté Kinga, Hegyi Zoltán. Operatőr: Tóth Zsolt. Zene: Szirtes Edina Mókus. A filmet a SzeretFilm Egyesület forgalmazza, bemutatója 2020. szeptember 17-én volt. Vetítés és közönségtalálkozó a Fotonban, 2025. szeptember 12.
- 7 Rostetterné Nagy Rita
A fiatal élet megkoronázása
- 10 Tevesz Mária
A Balaton képei
„Nézett a Balaton” – Száz7 vers. Balatoni Almanach (1967–1999–2023). Laczkó Dezső Múzeum, 2025. május 16. – október 19.
- 12 Géczi János
Tükör által
Mirror – Face to Face. Olaszország / Magyarország grafikai kiállítás. Az olasz kiállítás kurátorai: Valeria Bertesina, Roberto Nassi. A magyar kiállítás kurátora: Dohnál Szonja. Művészetek Háza Veszprém, 2025. július 12. – október 12.
- 16 Valeria Bertesina és Roberto Nassi
Szemtől szemben
Mirror – Face to Face. Olaszország / Magyarország grafikai kiállítás. Az olasz kiállítás kurátorai: Valeria Bertesina, Roberto Nassi. A magyar kiállítás kurátora: Dohnál Szonja. Művészetek Háza Veszprém, 2025. július 12. – október 12.
- 17 Grászli Bernadett
Az igazi csillagok az égen mindig fényesen ragyognak
M. Gabora Imre első önálló kiállítása. Kabóca Bábsház, 2025. augusztus 29. – december 29.
- 18 Feledy Balázs
Biztos, hogy kontra?
Kulcsár Ágnes festőművész és Ézsiás István szobrászművész kiállítása. Hangvilla, 2025. szeptember 6–30.
- 19 M. Tóth Antal
Nagy elődök méltó utódai
Gálakoncert a 40 éves Mendelssohn Kamarazenekar ünneplésére. Hangvilla, 2025. július 29.
- 20 Nyakas Krisztián
Világzene
Nagy Csomor András és zenekara, vendég: Roby Lakatos. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2025. július 30.
- 21 Kovács Attila
Szimfonikus latin
Klazz Brothers & Cuba Percussion és a Mendelssohn Kamarazenekar: *Szimfonikus latin*. Vendég: Maria Markesini énekes, jazz-zongorista. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2025. július 31.
- 22 Rostetter Szilveszter
Auer & Auer Vivaldival
A barokk Velence hangjai. A Mendelssohn Kamarazenekar hangversenye Kárász András Péter (cselló) és Auer József (fagott) szólistákkal. Auer Fesztivál. Szent Mihály-főszékesegyház, 2025. július 30.
- 23 M. Tóth Antal
Hogyan lehet szóra bírni a hegedűt?
A Prometheus vonósnegyes hangversenye. Auer Fesztivál. Balatonfüred, Zsidó Kiválóságok Háza, 2025. augusztus 1.
- 24 Rostetter Szilveszter
Auer és McFerrin szelleme
A The Real Group énekegyüttes hangversenye. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2025. augusztus 1.
- 25 Rostetterné Nagy Rita
Világklasszis kamarazene
Josef Špaček és Miroslav Sekera kamaraestje a Szent István-teremben. Auer Fesztivál. Megyeháza, 2025. augusztus 3.
- 25 Kovács Attila
„Egyenetlenül” tökéletes
Les Égarés (egyenetlenségek) formáció a Hangvilla nagytermében. Auer Fesztivál. 2025. augusztus 3.
- 27 Rostetterné Nagy Rita
Pikk dáma
A zenetörténet híres kártyajátékai. Bösze Ádám előadása. Auer Fesztivál. Csermák Antal Zeneiskola, Csermák-terem, 2025. július 31.
- 27 Rostetterné Nagy Rita
Felemelő, nosztalgikus, könnyed és humoros
Steven Isserlis és a Mendelssohn Kamarazenekar koncertje. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2025. augusztus 2.
- 27 Őrsi Ágnes
A hely szelleme és további közreműködők
A 75 éves Pannon Egyetem jubileumi interjúkötetének bemutatója. Pannon Egyetem, E kamaraterem, 2025. május 27.
- 28 Nyakas-Fehér Fatime
Lúdanyó fényes arca, avagy hogy kerül a Tündérkirálynő Paul Klee rózsái közé?
Lúdanyó meséi. Simon Izabella zongoraművész gyermekeknek szóló műsora. Laczkó Dezső Múzeum – Látványkönyvtár, 2025. augusztus 2.
- 28 Rostetterné Nagy Rita
Régizenei Napok 2025
- 29 C. Szalai Ágnes
Hogyan váljunk régizene-baráttá?
25 éves az Orlando Énekegyüttes. *Veszprémi Régizenei Napok*. Jezsuita templom, 2025. július 22.
- 30 Németh Csaba Miklós
Bonzsúr, Svájc!
Bon Schuur Ticino. Svájci–olasz vígjáték (2023). Agóra Veszprém Filmklub, 2025. szeptember 8.
- 30 Slemmer Bence Manó
É-Desh élet
Desh-koncert a Gyárkertben. 2025. augusztus 15.
- 31 Nyakas Krisztián
Felesleges hangok nélkül
Az Urbán Orsi Group koncertje. Papírkutya, 2025. szeptember 9.
- 31 Schreiber Márta
Foglalkozása: könyvtáros
A Társalgó programsorozat délutánja, vendég: Monok István. Tegularium (a Dubniczay-palota pincésintje), 2025. szeptember 17.
- 33 Őrsi Ágnes
Mit kezdünk a ránk bízott idővel?
A Társalgó programsorozat délutánja, vendég: Monok István. Tegularium (a Dubniczay-palota pincésintje), 2025. szeptember 17.
- 33 Sebestyén Noémi
A Somló hegy elfeledett urainak nyomában
A magányos hegy kincsei – Évezredek történetek a Somló hegyen. Laczkó Dezső Múzeum. 2025. június 13. – október 30.
- 36 Kassák Lajos: **Részegítő Badacsony című verse és annak illusztrációja**
(A Laczkó Dezső Múzeum tulajdona, a *Nézett a Balaton – Száz7 vers* kiállításról.)

A magyar történetírás több mint ötvenéves adóssága a II. világháború társadalmi traumáinak feltárásával kapcsolatos. E témakör talán legingoványosabb területe a II. világháború végén a szovjet katonák által Magyarországon elkövetett atrocitások, nemi erőszak bűntetteinek kutatása.

Másokért élt élet

Bódi Mária Magdolna (1921–1945) boldoggá avatásáról

Polcz Alaine *Asszony a fronton* című szépirodalmi igényű második világháborús emlékiratában 1989-ben „rettenetes anatómiai pontossággal” ír a szovjet katonák által elkövetett tömeges nemi erőszakról. A korabeli recepció „történelmi tett”-nek nevezte a tények kimondását. Pető Andrea vetette fel az utóbbi években a „társadalmi csend”, az emlékezetpolitika és az ingtag értelmezési keretek kérdését. 1989-ig a pártállami rendszer nem tűrhette e bűnelkövetések „elismerését”, lajstromba vételét. „A szovjet katonák soha nem erőszakolnak meg nőket, hanem a békét hozzák el” – így összegez Sára Sándor *A vád* című filmdrámájában az erőszakot elkövető szovjet katonák bűntetteit eltussoló katonai propaganda is. A témával kapcsolatos releváns katonai iratanyagok az orosz katonai levéltárakban még ma sem kutathatók, a szovjet katonai megszállás alatt lévő ország pedig a legkevésbé volt olyan helyzetben, hogy napvilágra hozza a jogtiprásokat, bűnelkövetéseket.

A másik terület, amely máig tartó vihart vet a magyar történetírásban, a területi revízió törekvése a két világháború között és Magyarország politikai történetének mérlege 1920 és 1945 között. A helytörténet közelebb vihet bennünket ennek megértéséhez.

Balatonfüzfő területén a honfoglalás idejétől létező egykori Mára település a veszprémvölgyi görög apácák birtoka volt. Ma is láthatóak e település 13. században épített, Szent László tiszteletére szentelt templomának romjai. 1934-ben erre a területre, Mámapusztára költözött Bódi Mária Magdolna családja. Korábban a család Szigligeten, Balatonszepezden, Kővágóörsön, Köveskálón élt. A mezőgazdasági, napszámban vállalt munka, a nehéz szociális körülmények között eltöltött gyermekkor és a természetben, így a kenesei magasparton olvasással és elmélkedéssel töltött órák elmélyítették és kiteljesítették Bódi Mária Magdolna istenkapcsolatát.

Fűzfőgyártelepen a harmincas években már a Balaton-parti gyári munkáskultúra több száz családnak otthont adó kolóniáját, kertvárosias települését találjuk. Balatonfüzfő két világháború között épült ipari lakóövezetében vadregényes erdei ösvény kanyarog az egykor gyári tisztviselőknek, munkásoknak épített patinás épületek között, égbe törő örökzöld fenyveserdő ölelésében – az egykori gyári munkáskolóniát édes, balzsamos gyantaillat tölti be. A trianoni döntés értelmében korlátozott hadianyaggyártás egyik világtól, egykor magas kerítés által elzárt hadi-

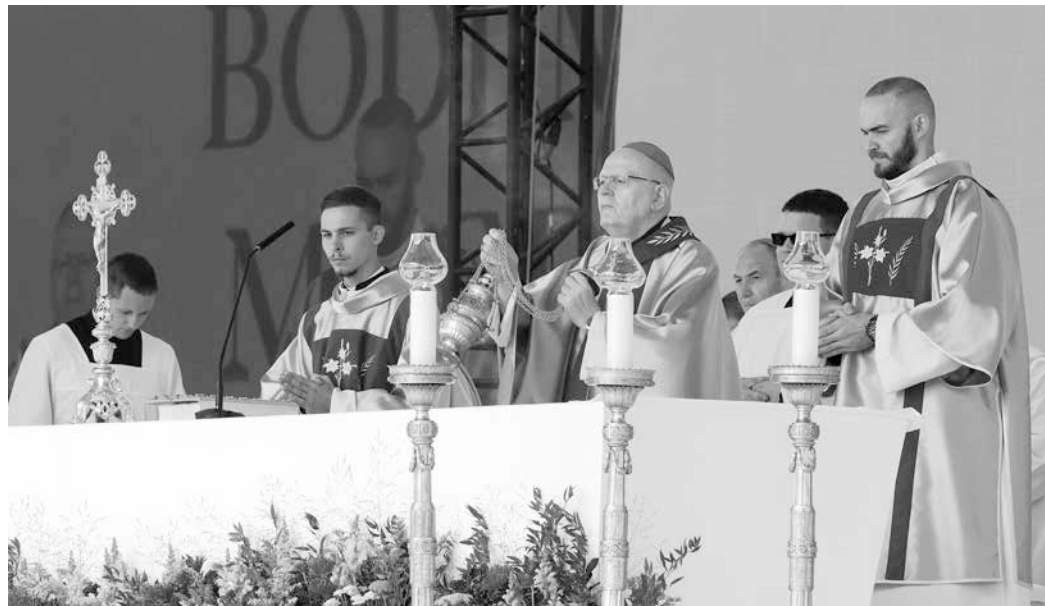
üzeme, a Magyar Lőporgyári Rt. „bécsies ízlésű”, monumentális egységeit 1922-ben kezdték építeni. Az ipartelep köré kialakított erdőtelep 1928-tól a papírgyártást is lehetővé tette, így a területen 1928-tól Nitrokémia Ipartelepek Rt. néven bővült ipari kapacitású gyári központ jött létre.

Az 1930-as években hangyaszorgalommal szervezett fűzfőgyártelepi katolikus misszióknak nehéz feladata volt: az egzisztenciálisan kiszámíthatóbb életet élő, ám erkölcsi szempontból lesújtó képet mutató munkásréteg egyházi közösségbe szervezése. A katolikus egyháznak már az 1920-as, 1930-as években célkitűzése volt e társadalmi csoport megszólítása, ehhez kínált programot a keresztény gondolkodók és egyházi személyek által már a 19. században szellemi útjára indított keresztényszocializmus. A magyar politikai kurzus – mivel annak része lett a politikai katolicizmus – társadalmi érzékenységgel igyekezett előrevinni a munkáskérdés ügyét.

Bódi Mária Magdolna életszentségének két pillérét említi a Szentek Ügyei Dikasztérium közleménye: vértanúhalálát és buzgó apostolkodását. A Balaton környéki ipartelepeken a munkásréteg misszionálásának és a fürdőtelepi pasztoráció, lelkészségek, plébániák szervezésének története a két világháború között közelebb vihet bennünket e másokért élt élet megértéséhez. Bódi Mária Magdolna a vértanúhalált saját életének és tisztaságának védelme, Istennek szentelt élete beteljesedéseként, de legalább ilyen mértékben nőtársai – mások mellett édesanyja – megmentéséért vállalta. Embermentő tevékenységével nőket, gyermekeket védelmezett, amikor 1945. március 23-án hajnalban a szovjet katonák elérték Litért. A két világháború

között kibontakozó lelkeségi, szociális keresztény mozgalmak apostolaként missziós, oktató-nevelői tevékenységet folytatott – és éppen e szociális és embermentő tevékenység kiteljesedése volt tisztasági magánfogadalmának utolsó pillanatkig történő megtartása. Vértanúsága ezért „nem pusztán” tisztaságáért vállalt áldozatot, hanem másokért vállalt felelősséget.

Bódi Mária Magdolna szorgalmas, ambiciózus, szociálisan érzékeny egyénisége nagyon hamar, már a szigligeti években kibontakozott: fiatal lány korában autodidakta módon teológiai alpműveltségre tett szert, és érzékeny volt a szegényebbek helyzete iránt, egy szegény kisgyermeknek télikabátra saját maga koldulta össze a pénzt. Mámapusztai „útkeresésében”, istenélményében mérföldkő volt, hogy Rott Nándor veszprémi megyés püspök 1935-ben megalapította a Fűzfőgyártelepi Lelkészséget. Bódi Magdi minden erejével azon munkálkodott, hogy a fűzfőgyártelepi munkásréteg számára az Oltáregylet-misszió segítségével templomot és katolikus nevelést biztosítson. Androsits István, aki a Pázmáneumon teológiai doktorátust szerzett, filozófia- és teológiatanár 1935 és 1945 között látta el a plébánosi szolgálatot Fűzfőgyártelepen, és szervezte fáradhatatlanul a missziókat, egyesületeket, cserkészcsapatot, oltáregyletet, a Szívárdát és a Mária Kongregációt. Bódi Magdi ehhez a missziós tevékenységhez csatlakozott. Cselédorsból felemelkedve gyári munkáslányként – az Actio Catholica keretében – a Szívárda, a Katolikus Dolgozó Lányok Egyesülete, a Mária Kongregáció jezsuiták által kezdeményezett apostolkodó társulat mellett – melyeknek később helyi vezetője is lett

– gyümölcsöző egyházközségi munkát is ellátott. A litéri Dolgozó Lányok Egyesülete megszervezésével a környék szociális feladatait közösségben igyekezett megvalósítani. 1938-ban az Eucharisztikus Kongresszuson Lovas László CM népmiszsió keretében tartott előadásai jelentős átlomást jelentettek hitének elmélyülésében.

1941. október 26-án – Krisztus Király ünnepén – a balatonfűzfői Jézus Szíve-templomban tisztasági magánfogadalmat tett. Szerzetesi életpályája éppen törvénytelen származása miatt hiúsult meg, mert szülei nem köthettek házasságot, édesapja, Bódi János felvidéki származású volt. Ez az önként, minden bizonnyal engesztelésként vállalt feladat később élet-hivatássá, életprogrammá vált, és tartóoszlopa lett egy önmagához kemény, másokért adott életnek. 1943 elején ápolónői tanfolyamot végzett, és frontszolgálatra kívánt jelentkezni, munkáltatója, az 1942 februárjában honvédségi üzemmé nyilvánított Nitrokémia Ipartelep Rt. azonban nem engedte el kiváló munkaerejét. Gyári munkája közben is evangelizált, *A Szív* újságot népszerűsítette. Hogy a cselédsorból kiemelkedve – az imádkozáson túl – a munkásréteg nevelésére fordította ideje döntő részét, bizonyítja, hogy érzekelte e társadalmi csoport útvesztőjét: mindez nemcsak szociális érzékenységre, de jó szociálpolitikai érzékre is vall. Ha hosszabb élet adatott volna számára, szociális-nevelő tevékenysége, tehetsége, ambíciózussága akár Maria Montessori (1870–1952) pedagógiai munkásságának magasságába emelhetné volna.

Varga Tibor László kutatásából (Varga Tibor László: „...sokszoros teremést hoz” – *Boldog Mária Magdolna élete*. Veszprémi Érsekség, Veszprém, 2025) tudjuk, hogy Oross István posztulátor – aki 1945 után felkereste Bódi Magdi családtagjait, ismerőseit – írta az első visszaemlékezést Bódi Mária Magdolnáról, és P. Temesi József SJ – Magdi lelkivezetője – *Tanúságtétel liliummal, vérrel – Egy gyári munkáslány élete és vértanúsága* című „adatgyűjteménye” (Szent Gellért Kiadó, Budapest, 1997; Veszprémi Főegyházmegye, 2025) mérföldkő a szent élet megrajzolásának folyamatában.

Bár Mindszenty József veszprémi püspök 1945 áprilisában elindítja Bódi Má-

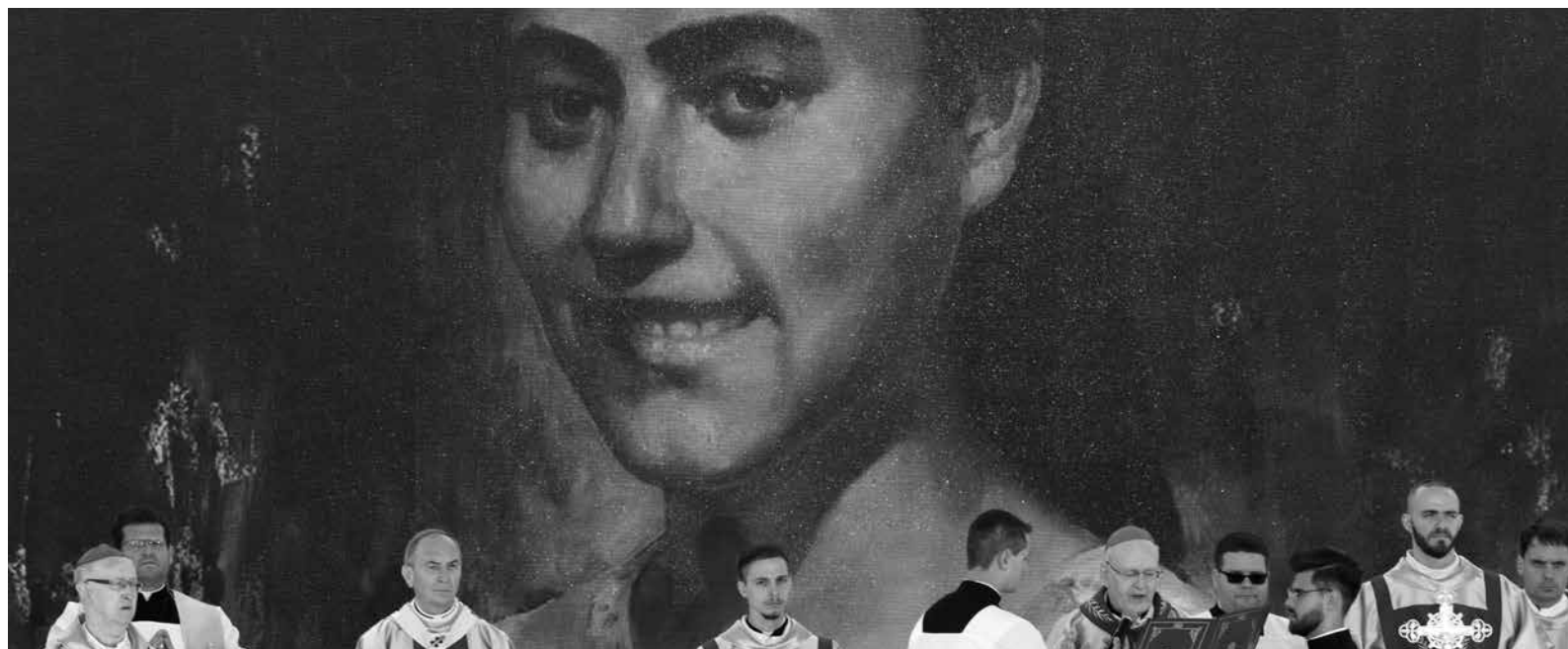
ria Magdolna kanonizációs eljárását, a Galambos Miklós *Ketten egyfelé* (Bódi Mária Magdolna és Maria Goretti [1890–1902] vértanúhalála hasonlatos volt számára) című „klerikális, fasiszta sajtótermékre” 1956 után adott pártállami reakció – Mindszenty egyházi politikai pártalapítási törekvéseivel, így Kiss István, az egri egyházmegye teológiatanárának, a Független Kisgazdapárt országgyűlési képviselőjének személyével összefüggésben –, valamint Bánáss László (veszprémi pp.: 1946–1949) és Badalik Bertalan O. P. (veszprémi pp.: 1949–1957) körültekintése, előrelátása, a boldoggá avatási anyagok biztonságba helyezése menthette meg a boldoggá avatás ügyét Soós Viktor Attila szerint, vagy nélkülük legalábbis félresiklott volna. A két püspök Bódi Mária Magdolna ügyének „finomhangolását” végezte. Minden bizonnyal az is jelentősen „előregördítette” az ügyet Soós Viktor Attila kutatása alapján, hogy a pártállam számára fontosabb volt, hogy ne sértse saját egyházpolitikai érdekeit, ám még inkább, hogy megtarthassa a Kiss Istvánról jelentést tevő ügynökét, semmint hogy holmi „fasiszta propaganda” miatt elveszítse őt, sőt rettenetes bizonyítványt állítson ki a megszálló szovjet hadsereg katonáinak szerepléséről. A rendszer rendkívüli ambivalenciáját és a téma rendkívüli érzékenységét mutatja – amihez éppen ezért csak szeretettel lehet közelíteni –, hogy a jelentést tevő személy Galambos Miklós volt. A kommunista hatalom által meghurcolt, súlyos testi bántalmazásban részesült Galambos Miklós Bódi Mária Magdolnáról készített írása Kiss József személyével összefüggésben került tehát reflektorfénybe, és maradt egyik fő forrása az életszentség feltárásának. Maga a pártállami rendszer „örizte meg” a rendkívüli kéziratot kvázi öntudatlanul, édes tudatlanságban, mert prioritásai, számítási között minden más szerepelt, csak az nem, hogy ezzel hosszú távon milyen jót tesz Bódi Magdi boldoggá avatási ügyének. De nem tudta megállítani sem az életszentség kimondását, és eltussolni sem tudta a Vörös Hadsereg katonáinak II. világháborús rémtetteit. A diktatúra minden logikát nélkülözött, esztelenül tört-zúzott életket, sorsokat, talán örökre sebeket égetve a ma-

gyar társadalomba. Ezért is van szükségünk e finom lelkű, érzékeny fiatal nő csodálatos, tiszta életszentségére, védelmezésére, hogy közbenjárásért fohászkodhassunk saját lelki traumáink feloldódásáért.

Varga Tibor László írja, hogy Szendi József püspök 1990. október 25-én indította újra a boldoggá avatási eljárást, majd mivel azt a bíróság újra felfüggesztette, 2011. január 18-án Márfi Gyula veszprémi érsek elrendelte az ügymenet folytatását, és Hardi Mózes, majd Szakács Pétert kérte fel posztulátornak. A boldoggá avatás támogatására és a vértanú tiszteletének előmozdítására Márfi Gyula érsek 2007-ben létrehozta a Bódi Mária Magdolna Alapítványt, ami majd a szentté avatást is előkészíti. A kuratórium elnöke Seregély István ny. egri érsek halála után Márfi Gyula érsek lett. A kuratórium tagjai, akik tovább dolgoznak a szentté avatásig: Kovács Elemérné Bódi Mária, a boldoggá avatott unokahúga; Udvarhelyi Olivér, a főegyházmegye korábbi ügyvédje, Takáts István érseki általános helynök. A boldoggá avatás történezbizottságának tagjai: Kahler Frigyes, M. Kiss Sándor †, Varga Tibor László, Karlinszky Balázs, Kovács Bálint. 2017. március 10-én Rómában Márfi Gyula veszprémi érsek Msgr. Kovács Gergely posztulátorral közösen átadta az elkészült iratokat. 2020. június 20-án Udvardy György veszprémi érsek Christiana Marinellit delegálta római posztulátornak. 2024. május 23-án Ferenc pápa bizonyítottan ismerte el a vértanúságot. Bódi Mária Magdolnát Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom–budapesti érsek 2025. szeptember 6-án Veszprémben boldoggá avatta.

E boldoggá avatás – túl azon, hogy egy „laikus testvér”, egy cselédsorból a munkásrétegbe emelkedő fiatal nő vértanúságának elismerése – egyúttal empátia és felelősség megnyilvánulása megtörtént sorsok, elhallgatott traumák, a magyar társadalom lelkiállapota iránt. E boldoggá avatás – túl a lelki dimenzió, a boldoggá avatott tiszteletén, vértanúságán, elénk példaként állított életútján – talán utat nyithat kimondott és kimondatlan 20. századi traumáink feldolgozása előtt, és elvezethet a megbékéléshez.

Udvarhelyi Erzsébet

A katarzis szakrális dimenziói

Topolcsányi Laura: *Magdi* (ösbemutató). Rendező: Oberfrank Pál. Veszprémi Petőfi Színház, 2025. szeptember 5.

Az irodalmi hagyomány szerint Arisztotelész *Poétikájában* a tragédiát főként Szophoklész drámái alapján definiálta. Nos, ha valaki a „nemzeti-keresztény” kortárs dráma meghatározására vállalkozna, Topolcsányi Laura *Magdija* bízvást lehetne hivatkozási alap. Az előadást – amelynek témája, műfaji-drámaesztétikai és rendezői megoldásai alapján az alkotókat egy átlagos színházi produkció létrehozásán túlmutató, a transzcendencia tartományait érintő célok is vezérelték – egy nappal a főhőst ihlető Bódi Mária Magdolna boldoggá avatása előtt mutatták be.

Séd, 2025. 2. sz., 19. old.

Séd, 2024. 6. sz., 5. old.

Ki volt hát ez a fiatal lány, akinek szentté avatását Mindszenty József, az akkori veszprémi püspök kezdeményezte még 1945-ben, és akit az előadást megelőző beszédében Oberfrank Pál igazgató, a darab rendezője példaként állított a mai ifjúság elé? („Fontos, hogy a fiatalok lássák: érdemes célokat kitűzni, érdemes hinni valamilyen, érdemes elhagyni, félretenni azokat a dolgokat, amelyek most nem annyira fontosak. Lényeges, hogy ez a cél vertikális legyen, vagyis felfelé, a Jóisten felé mutasson.”) A források és a dráma tanúsága szerint Bódi Mária Magdolna kora gyermekkorában, mentális-lelki fejlődésének fogékony szakaszában találkozik a vallással (különösen Jézus önfeláldozása érinti meg); aztán fokozatosan ez a meggyőződés szilárduló világlátás határozza meg értékrendjét, alakítja önmagához és a többi emberhez való viszonyát, motiválja döntéseit.

A dráma és az előadás nyilvánvaló törekvése, hogy ünnepelje, felmutassa a lány áldozatos, hitbuzgó életét, hogy utolsó lakhelyén, Litéren 2005-ben emelt kőszobra mellé dramatikus formában egy másikat állítson. Bátonyi György díszlete (a zárlat kivételével) stilizált templombelső, amelyre rávetítődnek a helyszínváltozásokat jelölő háttérképek, mintha a lány élete szakrális térben zajlana, pontosabban: mintha jelenléte szakralitást kölcsönözne az élet profán tereinek is. Az előadást többnyire emelkedett, olykor pátoszba hajló fogalmazás jellemzi: a drámai-ünnepélyes szövegeket népi hangszerek egyszerű hangzataival ötvöző zenét (Ott Rezső) ugyanúgy, mint az általában stilizáltan köznapi fordulatokkal fogalmazó szereplők dialógusaiba bibliai szövegeket és utalásokat vegyítő nyelvet.

A darab a középkori egyházi színjátkozás, a liturgikus dráma hagyományához kapcsolódik, a misztériumjáték és a moralitás műfaji jegyeit is hordozza; ez utóbbi középpontjában egy férfi állt, akinek lelkiért elvont bűnöket és erényeket megjelenítő szereplők küzdöttek. A *Magdi*ban

a bűnöket azok a világi szereplehetőségek – ő kísértéseknek tekinti őket – helyettesítik, amelyeket a lány sorban elutasít, hogy életét Jézusnak szentelje. Egy gyerekkórus a katolikus liturgia megzenésített részletével indítja az előadást, majd az idősíkváltásokkal, etüdösen építkező cselekmény a főszereplő mentális-spirituális fejlődésének stációit követi: azt a folyamatot, ahogy teológiai-hitbölcseleti témájú könyvek szenvedélyes olvasásával is erősített elköteleződése egyre tudatosabbá válik: ahogy életét az emberek szolgálatának és az ige hirdetésének szenteli; ahogy sorban elutasít minden lehetséges profán szerepet, amit a kor ennek a fogékony, karizmatikus lánynak felkínál (aki tehetségével még az országba menekülteként érkezett apja miatti törvénytelen státusza okozta hátrányból is képes lefaragni); sorra lemond olyan hétköznapi élvezetekről is, mint a strandolás, a moziba járás vagy egyszerű ékszerek viselése; eközben – szüzességi fogadalomával betetözve – fokozatosan megtagad mindent, amivel bontakozó nőiségét megélhetné: szépségét, saját bevallása szerint „lobbanékony szíve” vonzódásait, a szerelmet, az anyaságot, a gyermekáldást; végül magát az életet.

A műfajnak megfelelően a jellemek – Magdi kivételével – nem kidolgozottak, inkább figurák, csak néhány mélyül valamelyest a karakter irányába. Pölczman Szofi kevés eszközzel, a jelenlét természetes erejével fogalmazza meg a főszereplő alakját. A többiek jórészt a főhőshöz való viszonyuk alapján határozódnak meg (mint egy középpontos drámában: itt a középpont a főszereplő és mindaz, amit képvisel), többnyire a lány jellemzéséhez szolgálnak újabb és újabb adalékok; az egész dráma olyan, mint egy tanúságtétel, vitairat a boldoggá avatás mellett. A mellékszereplők színészi játéka ennek megfelelően leginkább a figurák tömör-karakteres felvázolását célozhatja meg, néhány ökonomikus pontossággal megválasztott eszközzel hagyva felidézhető benyomásokat a nézőben: Máté P. Gábor életbe keményedett, végül mégis lánya mellett kiálló apafigurája; Diószegi Imola színpadiasabb gesztusaival kitűnő, szenvedő-támogató anyafigurája; Cservenák Vilmos és Kőrösi Csaba Mindszenty püspök – Oross atya kettősének szívós ügybizgalma; Flór Máté Gellért lelkes-elhivatott fiatal káplánja; Keller Márton visszafogott, ám elszánt munkás gavallérja.

Egy színházi előadás értelmezését, befogadását mindig befolyásolják az egyes nézők – többek között – világlátásból, társadalmi helyzetből, élettapasztalatból épülő értelmezési keretei. Úgy vélem, a *Magdi*ra ez fokozottan érvényes: világnemzeti azonosulásból táplálkozó tudatállapot szükséges ahhoz, hogy a választott színházi hatáselemek kiváltsák az alkotók által tételgett katarzis maximális megélését: annak belátását, sőt átérzését, hogy a zárlat felcsendülő drámai-ünnepélyes zenéje nem egyszerűen egy fiatal élet tragikus elvesztését siratja, hanem egy vértanú halálát és egy szent születését ünnepli. Bódi Mária Magdolna nem akart meghalni, hiszen lelki atyjától azt tanulta, hogy a keresztény embernek menekülnie kell a halál elől, előidézni, siettetni nem szabad, egészen addig, amíg nem kell választania a bűn és a halál között; ám ha valaki meg akarja fosztani Istennek tett fogadalommal örökölt tisztaságától, akkor kötelessége védekezni, akár az élete árán is: vagyis a „bűn” helyett a halált kell választania. Életét hat lövéssel oltotta ki egy szovjet katonára 1945. március 23-án, miután a lány egy készenlétben tartott körömmollóval (?) sebesítette meg. Nem akarta megölni támadóját: lelki atyjától azt is tanulta, hogy úgy maximum hős lehetne, vértanúvá viszont nem válhatna. Mindössze 23 éves volt.

Bódi Mária Magdolna úgy élt és halt meg, hogy tekintetét folyton a túlvilágra szegezte. Ám története mindazok sorsát példázza, akik a döntés és a gondolat szabadságát, a személyiség testi-lelki integritását, az önrendelkezés jogát, az emberi méltóság tiszteletét vallják; akik életüket mások szolgálatának szentelik, de olyan korokban születnek, amelyek hősokeket, vértanúkat és mártírokat teremnek. Értük és a történelem fogaskerekei közé szorult vétlen szenvedőkért is szóljon a zene: szétbomló, lepusztult kórházakban életkért küzdő orvosokért és ápolókért, hazájuk megmaradásáért vérüket ontó katonákért, meggyőződésük miatt meghurcoltakért, meggyalázott, megkínzott áldozatokért, sorsuktól megfosztott gyermekekért. Legtöbbször nincs semmi, ami enyhítené a veszteség fájdalmát. A katarzis csak mártíroknak és görög tragédiák hőseinek jár.

Fürj Katalin

„Ó, Uram, add, hogy ne úgy legyen, ahogy én akarom! Legyen úgy, ahogy te akard!” Mélységében ismeri az író, Topolcsányi Laura a boldog Bódi Mária Magdolna életét feldolgozó dokumentumokat, visszaemlékezéseket. Ezekből fűzi össze hiteles és Magdi sorsát személyességében ábrázoló életjátékát.

Isten tenyerén

Topolcsányi Laura: *Magdi* (ösbemutató). Rendező: Oberfrank Pál. Veszprémi Petőfi Színház, 2025. szeptember 5.

Séd, 2025. 4. sz., 10. old.

Az elfogadás

Az előadás segít hozzánk közelebb tenni, lehozni a talapzatról ezt az azóta boldoggá avatott lányt, a példaképet, megismerhetővé teszi Bódi Magdi életútját, személyiségét. Az apró mozaikokból apránként bomlik ki, hogyan hal tudatosan mártírhalt. Miért ezt az utat választja? Szülei nem házasodtak össze Isten színe előtt, így egyházjogilag Magdi törvénytelen gyermeknek számított, tehát nem lehet apáca, nem szentelheti életét ilyen módon Istennek. Mivel nem választhatja Jézust völegényének, ezért szüzességi fogadalmat tesz 20 éves korában. A fűzfőgyártelepi Nitrokémia Rt. gyárából nem engedik a frontra dolgozni, mert túl jó munkaerő, így nem lehet belőle ápoló, nem áldozhatja életét a háborúban szeretett embertársaiért, hazájáért, Istenéért.

Egy-két jellemző tulajdonsággal jelennek meg a lány életének szereplői, édesapja, édesanyja, gyári kollégái, főnökei, barátnői. Külön kiemelkedik a plébános (Temesi atya: Flór Máté Gellért) és szerepe a lány boldoggá avatásában, jelentőségének felismerésében és hitbeli kiteljesedésének segítségével. Az ő helytállása, valamint Mindszenty bíboros (Cservenák Vilmos) törekvései az ügyben szintén kiemelt helyet kapnak a darabban (és az életben egyaránt).

Az epizódokat Magdi személyisége, elszántsága, tudatosan élt hite, élete, felajánlása fűzi össze. Kettős szereposztásban Pölczman Szofi és Németh Boglárka profin, a szereppel teljesen azonosulva, Magdivá lényegülve játsszák el ezt a nem mindennapi személyiséget. Flór Máté Gellért méltó partnere a lányoknak ebben a

tépelődő, a helyes utat kereső Temesi atya szerepében.

„Nem lehetek szerzetesnő, mert törvénytelen gyerek vagyok. Nem lehetek ápolónő, mert kell a két kezem a gyárnak.

„Édes Jézus. Ígérem, hogy a földbe hullott mag bőséges termést hoz.”

Szikra Ágnes

Boldoggá válva

Magdolna. Magyar játékfilm. Rendező-forgatókönyvíró: Buvári Tamás. Producer: Turós-Máté Kinga, Hegyi Zoltán. Operatőr: Tóth Zsolt. Zene: Szirtes Edina Mókus. A filmet a SzeretFilm Egyesület forgalmazza, bemutatója 2020. szeptember 17-én volt. Vetítés és közönségtalálkozó a Fotonban, 2025. szeptember 12.

2025. szeptember 6-án avatták boldoggá Veszprémben Bódi Mária Magdolnát, akinek az életútja már életében és halála után is többeket megihletett. A boldoggá avatás alkalmával a Fotonban augusztusban és szeptemberben három alkalommal ismét levetítették Buvári Tamás 2020-ban készült *Magdolna* című filmjét, és a harmadik vetítés után, szeptember 12-én közönségtalálkozóra került sor a film rendezőjével, Buvári Tamással és egyik főbb szereplőjével, Máté P. Gáborral. A beszélgetést Király Viktor, a veszprémi Lovassy László Gimnázium magyartanára moderálta.

Az első felmerülő kérdés az volt, hogy honnan érkezett az ötlet, hogy Bódi Mária Magdolnáról készítsenek filmet az alkotók. Buvári Tamás elmondta, hogy egy korábbi filmjüket, a *Szeretföldet* vágták éppen Ladányi János operatőr-vágó kollégájával a Dubniczay-palotában, amihez közel volt a Szaléziánus és annak a büféje, ahová rendszeresen eljártak kávézni, és a Szaléziánusban találtak egy Bódi Mária Magdolnáról szóló kiállításra, ami nagyon megtetszett nekik, és felkeltette az érdeklődésüket.

Ráadásul annak a filmnek, aminek az anyagát vágták, szintén egy Magdolna nevű nő volt az egyik főszereplője, ami tovább erősítette bennük, hogy foglalkozzanak a fiatalon meghalt lány történetével. Mindkét film hátterét háborús események adják, ami további kapocs a két történet között. Bódi Mária Magdolna életútjának földrajzi közelsége is felvetette a továbbgondolkodás lehetőségét. Ugyancsak a *Szeretföld* mintájára merült fel, a korábbi filmhez hasonlóan, hogy a *Magdolna* című alkotást is közösségi finanszírozás keretében lehetne létrehozni. Az alkotók elmondásából kiderült, elég sorsszerűnek tűnt, hogy kiről, miről kell új filmjüket elkészíteni.

A beszélgetés vezetője rákérdezett, hogy a rendező részéről mennyire tudatos, hogy egyrészt háborús témákat választ, másrészt pedig, hogy ennyire nehéz sorsú női alakok jelennek meg filmjeiben. Buvári Tamás úgy fogalmazott, hogy azért választ ilyen kemény sorsú nőket filmjei főszereplőjének, mert őt a leghitelesebb kereszténységfelfogásként Szent Ferenc

példája fogta meg, és ezek a nehéz sorsú nőalakok szerint mind őhozzá állnak a legközelebb. A háború, mint elkerülendő helyzet, kisgyerekkora óta foglalkoztatja, felnőttként pedig azt tartja érdekesnek a háború témájában, hogy az mennyire változtatja meg az emberek jellemét, milyen hatással van az emberek életére.

Kérdésként elhangzott, hogy miért két nap eseményeit dolgozza fel a film. A film rendezője azt válaszolta, hogy nem hagyományos értelemben vett életrajzi filmet szeretett volna készíteni, és így, a két nap eseményeinek az egymásba fonása állt legközelebb az általa elképzelt szerzőifilm-felfogáshoz. A film ennek megfelelően a szerzők által kitalált, az életrajzokban nem szereplő, fiktív részeket is tartalmaz. Ezek szerint jól illeszkednek az ismert eseményekhez, és sokban segítik a nézőt, hogy érzelmileg minél inkább azonosulni tudjon a látottakkal.

Felmerült továbbá, hogy a rendező hogyan találta meg a Bódi Magdit játszó Nagy Katicát. Válaszából kiderült, hogy ő volt a második személy, akit felkért a szerepre, és amikor megtudta, hogy mindkettőjüknek ugyanaz a két film – a *Werckmeister harmóniák* és a *Sztalker* – a kedvence, onnantól kezdve már egyértelmű volt, hogy ki a főszerepre leginkább megfelelő színésznő.

Máté P. Gábor a Veszprémi Petőfi Színház színésze, a korábbi, *Szeretföld* című filmben szintén részt vett. Tamás számára nem volt kérdés, hogy Gábort is

felkéri az újabb szereplésre, aki ezt szívesen el is vállalta. Ebben az alkotásban a gyermek Magdolna tanáraként jelenik meg, és ahogy elmondta, nagyon szeretete ezt a szerepet, annyira, hogy még egy a hétköznapi életben gyakran eljátszott kis magánelőadása is bekerült a filmbe.

Külön érdekesség még, hogy Máté P. Gábor jelenleg is játszik egy Bódi Magdi történetét feldolgozó előadásban a színházban, Topolcsányi Laura *Magdi* című darabjában. Ebben a főhős édesapját játsza, akinek a megformálásában nagy segítségére vannak korábbi, a film során szerzett tapasztalatai is. Gábor mellett egyébként több veszprémi színész is fel tűnik a filmben. Keresztes Gábor, Kőrösi

Csaba, Módrí Györgyi, Pap Livia, és többen olyanok, akik már nem itt vagy nem csak itt játszanak, pl. Egyed Brigitta, Horváth Csaba, Trokán Anna.

A nézők soraiból is többen tettek fel érdekes kérdéseket. Az egyik néző arra volt kíváncsi, hogy az alkotók szerint mi volt Bódi Magdi titka. Buvári Tamás Magdi közvetlenségével, az egyszerű emberek iránti szeretetével magyarázta a lány személyiségének a hatását, míg Gábor azt tartotta fontosnak megjegyezni, hogy Bódi Magdi úgy tudott jelen lenni a körülötte lévő emberek életében, hogy a közelében mindenki egyaránt fontosnak és jelentőségteljesnek érezhette magát.

Dósay Norbert

A fiatal élet megkoronázása

XIV. Leó pápa képviseletében Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom–budapesti érsek szeptember 6-án boldoggá avatta Isten tiszteletreméltó szolgáját, Bódi Mária Magdolna szüzet és vértanút. Történelmi esemény ez városunknak, az ember életében nem sokszor fordul elő, hogy részt vehet ilyenben. Ezt érezte meg az a mintegy 11 500 ember, aki regisztrált és megjelent a veszprémi Aréna parkolójában kialakított helyszínen.

A háború borzalmai közepette egy fiatal lány hűséges Krisztusához, fogadalmához, a szentségre törekvéséhez. Erőforrása az ima, az eucharisztia, a szeretet cselekedeteinek kreatív gyakorlása. Hála érte! Ezt ismeri el az egyház a szentté avatás előfeltételét jelentő boldoggá avatás szertartásával.

Hosszú előkészület előzte meg az eseményt, már tavasszal meg kellett volna történnie, de Ferenc pápa halála miatt elhalasztották – hiszen a boldoggá/szentté avatást az éppen regnáló pápa vagy a képviseletével megbízott bíboros végezheti el, a két pápa uralkodása közti interregnumban ez nem volt lehetséges. Film készült róla (*Magdolna* – Buvári Tamás rendezésében), színdarab (Topolcsányi Laura: *Magdi*), számtalan kiadvány, két könyv (P. Temesi József SJ: *Tanúságtétel vérrel, liliummal*; Varga Tibor László: *...sokszoros termést hoz*). A veszprémi várban Magdi Tour és kiállítások már 4-étől, 5-én este az Arénában Magdi Fest, ifjúsági találkozók és virrasztás. 4-én reggel indult a kerék-

páros zarándoklat Budapest Kelenföld – Székesfehérvár – Balatonfüzfő – Veszprém útiránnyal. 6-án a veszprémi Magyarok Nagyasszonya-templomtól is indultak kerékpáros zarándokok a boldoggá avatásra.

A szervezés profi volt. A V-busz különjáratokat indított a város több pontjáról már reggel fél nyolctól. A beléptetés sok kapuval, több helyen, gyorsan és gördülékenyen zajlott, biztonsági emberek és önkéntesek sokasága szolgálatkészen teljesített. Minden regisztrált számára volt ülőhely, a távolabbi helyek előtt kivetítők, osztottak az önkéntesek vizet, szalmakalapot, segítettek mindenkinek bármilyen felmerülő kérdésben, tiszta mellékhelyiségek, egészségügyi ellátópontok álltak rendelkezésre.

Az oltár és a szabadtéri szentély csodálatosan előkészítve, virágokkal feldíszítve, és minden szükséges liturgikus kellék a helyén.

11 óra előtt egy perccel a veszprémi bazilika tornyából a kivetítőkön keresztül láthattuk/hallhattuk a Bódi Mária

Magdolna tiszteletére felszentelt harangot, majd a *Zeng a harang hívó szóval* kezdetű népénekkel vette kezdetét a szentmise. A bevonulás alatt még a *Szeretettel jönnek hozzád* kezdetű népének szólt, majd az oltárhoz érkező papság és asszisztencia oltárhódolata alatt az *Introitus – Vigad majd az igaz az Úrban és bízik benne* – négyzólamú zsoltárversekkel.

A zenei szolgálatot az alkalmi, veszprémi-egyházmegyei templomi kórusokból jelentkezett énekesekből alakult 85 fős kórus, a Mendelssohn Kamarazenekar és Kovács Szilárd Ferenc orgonaművész, a pécsi székesegyház orgonaművész-zeneigazgatója látta el, Szamosi Szabolcs, a Filharmónia Magyarország igazgatója vezényelt.

A veszprémi érsekség felkérte Kovács Szilárd Ferencet, hogy hangszerelje meg és dolgozza fel négy szólamra Werner Alajos *Mercedes-miséjét* eredeti hangnemben, hogy a teljes közösség be tudjon kapcsolódni az éneklésbe. Ezenkívül az orgonista-zeneszerző még zenekari kíséretet, illetve elő- és közjátékokat írt a *Győzelem-*

ről énekeljünk és az Isten hazánkért kezdetű népekekhez, valamint a Bódi Mária Magdolnáról készült kép leleplezésekor elhangzott *Christus vincit*-feldolgozás is az ő tollából származik, melyet a mostani pécsi püspök – Felföldi László – szentelési miséjére készített négyszólamú énekkarra, orgonakísérettel.

„Egy zeneszerzőnek és egyházzene-sznek egyaránt öröm, ha műve vagy

annak az átdolgozása sok emberhez juthat el már az első elhangzáskor. Vespérben mindez még emelkedettebbé vált, hiszen a tízezres hívő tömeg nem csupán hallgatta a hangokat, hanem aktívan részt vett a megszólaltatásban. Fel-emelő volt így ünnepelni, igazi közösségi élményt adott” – elevenítette fel a boldoggá avatási szertartáshoz fűződő személyes emlékeit Kovács Szilárd Ferenc.

Egy szentmisén az orgonista kántor feladatai közé tartozik, hogy figyelemmel kísérje az oltárnál a cselekményt, s ha szükség van rá, közjátékokat, összekötő-levezető zenét improvizáljon, valamint a népekeket bevezesse és kísérje. Kovács Szilárd Ferenc magas színvonalon teljesítette ezt a feladatot is, majd a kivonulás alatt és után még fél óráig játszott az orgona irodalmából.

A zenekar és az énekkar előadásában az áldozás alatt elhangzott Mendelssohn *Verleich uns Frieden gnädiglicht* című műve latinul – *Da nobis pacem...* (Adj nekünk békét, Urunk, adj tartós békét; Csak te küzdhetsz értünk, mert te vagy a mi reményünk és a mi üdvösségünk). Ennél aktuálisabb szövegű tételt nem is lehetett elénekelni!

Sajnos a pénteki, mindenre kiterjedő főpróba ellenére sem volt tökéle-

tes a hangosítás, nem mindig sikerült azt a mikrofont bekapcsolni, ahol beszéltek, már rögtön a bíboros atya kezdő szavai is elvesztek az „éterben”. Ilyen hatalmas térben a zenekar és énekkar hangosítására is szükség van. Sajnos a visszahallgatás során érzékeltem, ez sem sikerült tökéletesre. De ezek csak számunkra feltűnő apróságok, aki jelen volt ezen a kiemelkedő szertartáson, nem ezekre fog visszaemlékezni.

A bíborosi mise után véget érni nem akaró sorban ment a nép Magdi ereklyéjéhez, van mihez közbenjárását kérni!

Felemelő élmény volt részt venni a szentmisén és a kórusban zenei szolgálatot végezni, ezzel hozzájárulni a hívők lelki élményéhez.

Rostetterné Nagy Rita

A Balaton képei

„Nézett a Balaton” – Száz7 vers. *Balaton Almanach* (1967–1999–2023). Laczkó Dezső Múzeum, 2025. május 16. – október 19.

2025. május 16-án nyílt a Laczkó Dezső Múzeumban a *Száz7 vers – Balaton Almanach* című kiállítás Pilipkó Erzsébet rendezésében, amely három időpont, 1967, 1999 és 2023 köré szervezve mutatja be neves magyar költők verseinek színes válogatását. Az említett három évben intézett a múzeum felhívást az irodalom nagyjaihoz, hogy juttassák el kéziratok formájában a magyar tengerhez kapcsolódó verseiket, amelyek aztán bekerülhettek a közgyűjtemény irodalmi kollekcijába, sőt 1967-ben a szigligeti alkotóház szerzőinek munkái könyv alakban is napvilágot láttak.

Balaton Almanach

Nézett a Balaton – Száz7 vers. Laczkó Dezső Múzeum, 2025. május 16. – október 19.

A Laczkó Dezső Múzeum 1964 óta gyűjti az irodalmi bizottság az egyik legjelentősebb részét a kéziratos, 107 vers kéziratát került most bemutatásra. De van-e a

Séd, 2025. 4. sz., 24. old.

107 vers

107 vers. Laczkó Dezső Múzeum, 2025. május 16. – október 19.

Séd, 2025. 4. sz., 25. old.

A mostani kiállítás a leleményes rendezés eredményeként sok tekintetben túllép a versszövegek pusztá bemutatásán, és sikeresen oldja fel az irodalmi kiállítások monotonitásával fenyegető veszélyét. Teszi ezt az 1967-es időszak irodalmi termésének esetében annak köszönhetően, hogy a balatoni témájú versekhez még ez időben szemléletes művészi illusztrációk készültek szintén neves képzőművészek megbízásával. Az ekkori múzeumigazgató, Éri István kérte fel a versírókat a kézírásra a megadott balatoni témában, gyakran maga javasolva a verseket, akiket aztán Gopcsa Katalin Németh Lajos-díjas művészettörténész keresett fel sorra a kor újszerű filctollával. Katalin elbeszélése szerint aztán maguk a költők jelölték ki többnyire, hogy melyik magyar festő, grafikus illusztrálja költeményeiket.

Ilyen módon láthatjuk a kiállításban Ilyés Gyula *A Tó*, Devecseri Gábor *Balaton hajnal*, Keresztury Dezső *Lassul a szél*, Nemes Nagy Ágnes *Balaton* című verse mellett Borsos Miklós szellős, néhány határozott vonallal a térvégtelenségét érzékeltető tusrajzait. A Kossuth- és Munkácsy-díjas szobrász, grafikus, éremművész illusztrált a legtöbbet a felkért művészek közül. Tihanyban megtelepedve szorosan kötődött a balatoni tájhoz, ezen a vidéken talált meghitt menedékre az alkotáshoz, számos más műve is kapcsolódik a Balaton tematikájához.

A rangos mesterek sorát folytatva, Korniss Dezső illusztrálta Zelk Zoltán *Örök téma*, Bartha László Szabó Magda *Szigliget*, Lakner László Pilinszky János *Éjféle fürdés*, Kass János Somlyó György *Badacsony délután* című alkotását. Mind megannyi mesterükre jellemző remekmű, amelyek technikájukban is őrzik készítőjük stílusát, technikáját a litokollázstól az akvarellen át a színes nyomtatig. Korniss Dezső mélyvörös tónusokból épülő nonfiguratív munkája a színek struktúraépítő szerepét példázza, a Kossuth- és Munkácsy-díjas, 1955 és 1968 között Tihanyban alkotó Bartha László képe a belső ragyogást a vörös háttér előtt kirajzolódó sötét absztrakt figura megjelenítésében, a Kossuth-díjas Lakner László több mezőre osztott fekete-fehér kollázsa a hullámok megcsillanó játékát, a víz fölött szárnyaló sirályok lendületét, a Kossuth- és Munkácsy-díjas, megszámlálhatatlan könyvet illusztráló Kass János grafikája a fák levelein átszűrődő napfényt. Műveik híven reprezentálják az 1960-as évek neoavantgárd tendenciáit. A Kassák Lajos verse mellett megjelenő, maga készítette rajz is különleges értéket képvisel a sorozatban, a magyar avantgárd atyja, a Kossuth- és Baumgarten-díjas irodalmár és képzőművész saját versesköteteit is mindig maga illusztrálta. A főként nonfiguratív, konstruktivista művész itt a Balaton-felvidéki táj lankáit ábrázolja realiztikus megközelítéssel.

Az illusztrációk között látjuk ragyogó türkiz árnyalatokban a Munkácsy-díjas Szász Endre által mintázott, hajában a balatoni hullámokat idéző női arcot, amely a kiállítás grafikai arculatának meghatározó, visszatérő motívuma lett. Jól illeszkedik az általa megformált, többnyire erősen stilizált női alakok sorába, műve Fodor József *Balaton* című verséhez készült. Csohány Kálmán kétszeres Munkácsy-díjas grafikus, festő, illusztrátor, az 1960-as

Vass Elemér alkotása

Hegyeshalmi László műve

Szász Endre alkotása

évek grafikusnemzedékének kiemelkedő tagja Jékely Zoltán *Baltoni elégia* című verséhez illeszti tusrajzát, amely a rá jellemző madártémát szerepelteti a háttérben kibontakozó magas hegy előtt. A tetején álló kis templom alapján akár Tihanyra is gondolhatunk.

Udvardi Erzsébet Kossuth- és Munkácsy-díjas festőművész Simon András *Téli nádas* című verséhez készítette a hideg kék kövek közül kibukkanó barna nádaszt ábrázoló akvarelljét a rá jellemző leheletfinom színvilággal, jelzésszerű tájelemekkel. A művész központi témája volt a Balaton vidéke, itt élt Badacsonytomajon 1958-tól, szenvedélyesen festve a balatoni fényeket, környező hegyeket, a táj hangulatát. Juhász Ferenc *Rezi bordal* című költeményét a könyvillusztrálásban is jeleskedő Varga Hajdú István tusrajza kíséri, amely a képfelületet kitöltő többalakos kompozíciójában játékos, vázlatos vonalakkal idézi meg a poharazó társaságot. Műveire az itt is megfigyelhető szerkezeti formákra redukálás, a vonalakkal átszőtt jelleg, a többrétegűség érzékeltetése a jellemző. A Munkácsy-díjas Orosz János barátjának, Csoóri Sándornak a versét illusztrálta a vízparton ülő, távolba merengő, geometrikus formává egyszerűsített, absztrakt nőalakjával.

A Képzőművészeti gyűjteményünket gazdagító versillusztrációknak csak egy része kerülhetett a kiállításba, ahogyan a versválogatást is korlátozták a kiállítótér lehetőségei. Beszédesen bizonyítják viszont, hogy rangos alkotóik mennyire komolyan vették a megbízatást. Műveik szorosan illeszkednek a költemények szövegéhez, de minden esetben karakteres ízelítőt adnak a művészek stílusvilágából.

Az illusztrációk mellett jelen vannak a kiállításban további balatoni tematikájú alkotások, amelyek funkciója nemcsak a versszövegek dominanciájának oldása, hanem a kivételes természeti látvány hangulatának megidézése. A szintén a Képzőművészeti gyűjteményből választott alkotások készítői szorosan kapcsolódnak a térséghez, ahogyan ezt a versillusztrálók sorában is megfigyelhetjük néhány esetben.

A több versnél illusztrátorként említett, Tihanyban alkotó Borsos Miklós a szerzője az 1958-as *Baltoni szél* című kisplasztikának, amely virtuóz módon bronzba öntve mintáz egy nyúlánk, éppen lépő női alakot a feje fölött kifeszített kendővel, amelybe a szél belekap. A megformált alak szépsége, dinamizmusa révén a kis méretű, 28 cm-es szobrocska megállja a helyét Borsos jelentős szobrai között is.

Szintén Tihanyban dolgozott 1946-tól Vass Elemér festőművész, akinek munkái Szőnyi István, a posztimpreszionisták hatását hordozzák. Környezetét festve a Balatonhoz kötődnek

Györgydeák György alkotása (Fotók: Sárközi Judit)

legérettebb alkotásai, itt bontakozott ki árnyalt, kolorista munkássága, amelyet a kiállításban szereplő *Naplemente* című 1953-as olajfestménye is meggyőzően bizonyít. A gazdag kék árnyaltú víztükörön megcsillanó lemenő nap fényeit, az égbolt megtört színvilágát megkapó líraisággal állítja eléink a művész.

Igazi üdítő színfolt a kiállításban Mikus Gyula nagy méretű, *A Balaton jégvilága* című 1972-es olajfestménye, amely hideg kék tónusaival hozza eléink a téli tó torlódó jéglemezeit a rajtuk játszó párás, fehér fényekkel. A festőművész, tanár 1941 és 1948 között Keszthelyen tanított, őt is rabul ejtette a Balaton, a szigligeti öböl szépsége, figyelme ezután is ennek a látványnak a megörökítése felé fordult. Visszatérő témája a balatongyöröki Becsehegyről feltároló kép megkapó szépsége.

Hegyeshalmi László 1992-es *Tihany* című érzékeny akvarellje a vízbe nyúló félszigetet láttatja a túlsó part párába vesző sziluettjével. A háttér felé fokozatosan elmosódó tónusok mesterialien érzékeltetik a tér mélységét, a vázlatosnak tűnő összeállítás kivételes színösszhangról tanúskodik. A veszprémi születésű képzőművész, a Veszprémi Művészceh tagja sosem szakadt el ettől a térségtől, 1988 óta Nagyvázonban él.

Szintén Veszprémhez és Balatonkeneséhez kapcsolódik a talányos, kategorizálhatatlanul egyéni stílusú Györgydeák György képzőművész pályája, akinek változatos technikáit igazoló, különleges, *Bárka* elnevezésű 1996-os assemblage-a szerepel a kiállításon. A legkülönbözőbb kész, természetben talált, sőt hulladéknak minősített anyagokból építkezik, fakéregből fakerekekkel, összeszedett ágdarabokból és a csónak belsejét megtöltő letépett fűszálakból.

Vágfalvi Ottó festőművésznek két kis méretű munkája a színek kifejezőerejére épít, meleg narancs árnyalatú *Naplemente* című olajfestménye a nyári naplementét mutatja, a *Zöld csend* című az egymásra rétegződő jégtorlaszokat, mindkét esetben ugyanabban a távlatban, a víztükör felett lenyugvó nap korongjával. A művész 1949 óta Balatonfűzfőn élt, őt is a Balaton festőjének tartották, tájképein, mint itt is, a végtelen víztükör változó fényhatásait, sokszínű világát ragadta meg.

Bekerült a kiállításba Veszprémi Imre Balatonszabadiban született Munkácsy-díjas szobrászművész *Baltoni vulkánok* című rézplakett-sorozatának egy darabja a jól ismert Balaton-felvidéki hegyek absztrahált sziluettjével. A nívós válogatás természetesen a múzeum Képzőművészeti gyűjteményének tágabb tematikus egységébe illeszkedik, amelyben még számtalan hasonló szép munka található, bizonyítva minden esetben alkotóik személyes érintettségét a lebilincselő látvány iránt, amelyet Mikus Gyula így fogalmazott meg: „A Balatont festettem télen, nyáron, kora tavasszal, késő ősszel. Amikor úgy tűnik, mindent tudok róla, naponta újabb arcát fordítja felém. Kapcsolatom a tóval és környékével megbonthatatlan, már csak magammal elmúló...”

Borsos Miklós alkotása

Az itáliai és magyar alkotók egy-egy munkájából szervezett kiállítás, ígéri címe, a tükör szó millió-egy értelmezésének enciklopédiájaként nézhető. A sokszorosított grafikák kapcsán szükségesnek gondolom feltenni a kérdést: mi a tükör? Akkor kapjuk-e a pontosabb, emberszerűbb választ, ha a tárgyszerű, egzakt meghatározás mellett döntünk (a tükör olyan eszköz vagy felület, amely a ráeső fényt visszaveri, ezáltal lehetővé téve az objektumok vagy személyek képének megjelenítését), vagy pedig átvitt értelemben használjuk?

Tükör által

Mirror – Face to Face. Olaszország / Magyarország grafikai kiállítás. Az olasz kiállítás kurátorai: Valeria Bertesina, Roberto Nassi. A magyar kiállítás kurátora: Dohnál Szonja. Művészetek Háza Veszprém, 2025. július 12. – október 12.

Arcok a m

Arcok a múltból – Borbála János. Kurátor: Herth Viktória. Művészetek Háza Veszprém, 2025. január 23. – március 30.
A fotógyűjtemények előhangja szerepel az információ A Robert Capa (1913-1954) világhíró dokumentarista képeiben is megismerjük. Magasról fotógyűjteményeinek számos magas esztétikai minőségű képeit láthatjuk.
A Dohányzó palota előtérjében látható a Borbála János képe, amely a tükör által visszavert képét mutatja. A tükör a kép és a valóság közötti határt elmosdítja, így a néző számára a kép és a valóság közötti különbség elvész. A tükör a kép és a valóság közötti különbséget elmosdítja, így a néző számára a kép és a valóság közötti különbség elvész.

Séd, 2025. 2. sz., 38. old.

Édes, jó is

Édes, jó is – Borbála János. Kurátor: Herth Viktória. Művészetek Háza Veszprém, 2025. február 13. – március 13.
A tükör a kép és a valóság közötti határt elmosdítja, így a néző számára a kép és a valóság közötti különbség elvész. A tükör a kép és a valóság közötti különbséget elmosdítja, így a néző számára a kép és a valóság közötti különbség elvész.

Séd, 2025. 2. sz., 39. old.

Anzix – Sz

Anzix – Sz – Szabolcs István. Kurátor: Herth Viktória. Művészetek Háza Veszprém, 2025. március 8. – április 6.
Szabolcs István festménye a valahai fogantatásban, azaz a tükör által visszavert képét mutatja. A tükör a kép és a valóság közötti határt elmosdítja, így a néző számára a kép és a valóság közötti különbség elvész.

Séd, 2025. 2. sz., 42. old.

Utóbbi esetben, ha a természettudományosan puritán tükörrétegtől elhatárolódunk, azzal illő számolni, hogy a képzetet szükséges árnyalni. Ugyanis bizonyos, hogy a képünk, amelyhez elvont módon jutunk, mást mutat akkor, ha pusztán a fényvisszaverő felület választja meg, mint ha azt egy vékony fémréteggel, ezüsttel, alumíniummal, higannyal bevont üveg teszi. S mást, ha sík vagy görbe felület által, netán a visszapillantásra alkalmas, azaz az elmúltba belenézésre alkalmas tükör révén válik láthatóvá.

S akkor még nem is tettem meditáció tárgyául azt, hogy tükrök nemcsak a látható fényhez, hanem más elektromos sugárzásokhoz is készíthetők.

A tükör – legyen az fizikai objektum, vagy az emberi érzéklet megjelenítését elvégző bármiféle algoritmussal megvalósított, tudhatóan antropomorf alkotás – milyenségét, minőségét s az általa képezhető képet a felülete, annak egyenletlenségei, visszaverő képességei határozzák meg. Egészen különböző tükröt és képet észlelünk Ovidius *Metamorphoses* könyvének a látás, hallás és tapintás minéműségét vizsgáló *Narcissus*-történetében, mint amikor az Arnolfini házaspár szobafalára függesztett

tükör által képviselt értelmet vizsgáljuk. És más a tükör, ha egyiptomiként, ha bizánci szerzetesként, ha a schiói ferences kolostor templomának freskókészítőjeként, más, ha Kavafiszként vesszük elő, vagy egy huszonegyedik századi képzőművészként.

Hiszen és de: különböző visszfényű a szó tükre akkor is, ha a folyamisten és a nimfa elbizakodott fiának a nevét görögösen, Nárcisszosznak ejtem ki, mint ha latinul, római módra teszem, s Narcissusnak mondom, vagy ha magyarul, Nárcisznak nevezve. És nem azonos velük a tükör értelme, ha a Jan van Eyck-házaspár bruggei otthonát ábrázoló festményen láthatjuk. A háttérben füg-

gő tükör ugyanis egy olyan fakeretben van elhelyezve, amelyen tíz medalionban Jézus kínszenvedésének jeleneit mutató képecskék fedezhetőek fel, miközben a tükörben a szobabelső, háttal a két főszereplő, s egyebek mellett, láss csodát, az őket megfestő művész is látható. S mást magyaráz a tükörbe látottakról az, aki érti a medalionok értelmét, és mást, aki nem.

S mást, ha a festmény kínálta lehetőséget kihasználó versszerzők költeményei, mondjuk Zsille Gábor vagy Lanczkor Gábor arnolfini versei által nézünk bele a tükörbe (azaz a házaspár tükrébe, azaz a házaspárt megfestő piktor tükrébe? azaz az olajjal való festészet nyújtotta képalkotás technikájába? azaz a reneszánsz képeleméletbe? azaz a keresztény világszemléletbe?).

Ideje föladni azt a nézetet, hogy amit látunk, hallunk, mondunk, rajzolunk, az kizárólagosan a látó, a halló vagy a szavakat kimondó, illetve a képeket készítő ember alkotása. Az észleleteinkben, amiként a róluk való reflexióinkban a kulturális múltunk inkább van jelen, mint – túl a neurológiai-pszichológiai folyamatokon – az észlelő egyéni sajátosságaink. A világról szóló nézeteink ritkán individuálisak, sokkal inkább a korszakra jellemző közösségi nézetek, hagyományok megjelenítői. S így hasznos rájuk

tekinteni. Ha ennek az időszaki kiállításnak a képműveit együttesükben nézzük, érdemes azon gondolkodni, hogy volt látható Vicenzában, hogyan most, s hogyan néz majd ki később, Ajkán? Milyen helyzetet, nézetet képvisel itt, ott és amott? S melyik az a mű, amely itt jobban képes képviselni magát, mint máshol? Melyik mű tükrözi Olaszországban hitelesnek, s melyik válik hirtelen hiteltelenné Közép-Európában? Az elektronikus képalkotás vagy a kézi munka, a selyemnyomat vagy a linóleummetszet, a litográf vagy a szerigráf alkotás tükrözi-e jobban egy mű – és a hozzá tartozó művész – alkotói pozícióját? Ha szemtől szembe kerülünk az anyaggal, bekövetkezik-e bármiféle intervenció, s ha létrejött, olyasmiről, amely a múlt nyomaként jelen lesz majd a jövőben, vagy reflektálatlanul a semmibe hullik?

Mennyiben különbözik, ha firenzeiként vagy ajkaiként, rézkarcoként vagy könyomatként, akvarellként vagy nagyiparilag előállított kartonon, vagy saját kezűleg feszített és alapozott festővászonon, szépiatussal vagy festékpasztával, tubusszínben, a tudat által konstruált látomásként vagy tájképként, esetleg csendéletként érzékeljük a tükör által képzeteket, azaz a műalkotásokat?

Azt hiszem, minden itt kiállító alkotónak egyéni tükröje és csak rá jellemző tükörelképzelése van. Azonban, ha más-más tükröt használnak az alkotók, mennyiben lesz más a tükörkép, ha ugyanarra a valóságra felel? Létezik-e analógia? Vagy inkább homológia?

Mindezekre a felvetésekre akár választ is találhatunk ebben az olasz–magyar koprodukcióban készült kiállításban? És természetesen újabb kérdések kreálhatók, amelyek föltételére biztatom önöket, mert mint tudjuk, a kérdéseink sem mások, mint saját arckunk elé tartott tükrök, amelyekben megpillanthatjuk valódi fizimiskánkat.

Lábjegyzet:

Kedvelek egy festményt, több alkalom volt, hogy beszéltem, illetve írtam róla. Egy reneszánsz alkotás az. Azt képelem, hogy hatalmas (véltetően velencei tükör) előtt szépítkező idős hölgyet ábrázol. (Quentin Matsys: *A csúnya hercegné*, 1513 k.) A flamand alkotó meditációra szolgáló portréján nem látszik amúgy a tükör – a képzeletem terméke. S az sem tudható, vajh maga a tükörkép lett-e megfestve vagy a tükörbe néző vénség? Vagy én, a kép nézője vagyok a tükör, akkor, amikor nézem a művet?

A hölgy kencékkel, fejfedővel, hajbodorítással, kelmével és rózsával igyekszik a korát elleplezni, de a művész kíméletlenül megmutatja ráncos-petyhüdt arcát és formátlan testét. Az aszszony ugyan, mint egy enciklopédia, rendelkezik a női univerzum minden részletével, de a tükörben nem ezek a részletek, hanem az együttesük válik fontossá s egyben leleplezővé.

Ez a hasonlat engem közelebb visz-e a kiállítás elrendezettségének a megértéséhez? A tárlat formája, a privát művekből mint részekből szervezett kollekció, mint egész megjelenítése hozzájárul-e az egyes művek értelméhez? Segíti-e a műélvezetet? Elvégre sok más módon is nyilvánosság elé kerülhetettek volna a begyűjtött képzőművészeti művek? Most milyen csoportosításokkal hangsúlyozódnak a bennük közös vonások? Ilyen rendezettségük-e a könyvek a családok polcain, a fényképek a dobozokban, vagy az élet, ami a miénk?

Gézi János

A *Mirror – Face to Face 11.* kiadásában Magyarország mintegy harminc grafikus művészének alkotásai jelennek meg szemtől szemben olasz kollégáik munkáival. Egymással szembeállítani: esetünkben ez jelenti az egymáshoz mérést, de egymás tükrözését, felismerését, a párbeszédet, az egymásból merítést, egymás inspirálását is.

Szemtől szemben

Mirror – Face to Face. Olaszország / Magyarország grafikai kiállítás. Az olasz kiállítás kurátorai: Valeria Bertesina, Roberto Nassi. A magyar kiállítás kurátora: Dohnál Szonja. Művészetek Háza Veszprém, 2025. július 12. – október 12.

Nem két sportbajnok közötti, valamilyen címért folyó küzdelemről van szó, vagy egy bokszoló és edzőpartnere közötti megmérettetésről, hanem egy tükröződési folyamat beindításáról, amely hasonlóságok és különbségek mentén halad, amely az én keresése a másikban és a másik felismerése önmagunkban.

A két ország mintegy harminc művészének alkotásai lehetővé teszik ezt a pillantást a művészet jelenlegi állapotára – meghozza a kiállítás szokásos formájában és számaival, Dohnál Szonja értékes társkurátori közreműködésével.

Felmerülhet a kérdés, hogy van-e értelme a kulturális és területi sajátosságok ilyen szembeállításának ebben a (jó vagy rossz) globalizált korban. Meggyőződésünk, hogy a *genius loci* (vagyis egy nép történelmének, kultúrájának, fizikai és pszichés tájainak összefonódása) soha nem szorul háttérbe a hozzá messziről érkező hatások miatt, hanem inkább sajátos és átalakító módon magába szívja azokat.

A grafika története a 15. században kezdődött, a rézmet-széssel. Vasari számol be róla, hogy Maso Finiguerra fedezte fel, hogyan lehet metszett fémlemezekről papírra nyomtatni. Valójában bizonyított, hogy Finiguerra előtt is léteztek már nyomatok: kézműves metszők dolgoztak Firenzében, Padovában, Velencében, Milánóban és más itáliai városokban. Magyarországon ez Mátyás király kora volt, amikor Itáliából importálták a divatirányzatokat, elsősorban a kulturálisakat. Mátyás király felesé-

ge, Aragóniai Beatrix Ferdinánd nápolyi király lánya volt, s az ő kezdeményezésére és támogatásával alapították meg Buda első nyomdáját 1473-ban, illetve a híres Bibliotheca Corvinianát (Mátyás király könyvtárát) is.

A grafikai művészet azóta is hű a hagyományokhoz, miközben új technikákat és anyagokat vezetett be, az avantgárdban új lendületet kapott, és a közelmúltban a digitális korszakba lépett. Úgy tűnik, a grafika az egyik leginkább transzmediális művészeti forma. Már a Gutenberg-korszakban is a nyomtatott szó kísérője volt, és ma is kiemelt kapcsolata van a könyvvel, akár művész-könyv formájában is.

A művészetek közül a költészethez áll a legközelebb, kifejezőeszközeinek változatossága, kísérletező kedve, hagyományokat és újításokat ötvöző, előrehaladva visszalépő fejlődése miatt, sőt, a *Gestaltung*, a műalkotást kéz(i)-művességgel (és mindegy, hogy faragóvésővel vagy épp billentyűzettel) formáló, többé-kevésbé siker, többé-kevésbé szenvedélyes folyamat jelentősége miatt is.

A kiállított művek között sétálva minderről meggyőződhetünk majd.

A témák, technikák és stílusok sokfélesége között néhány visszatérő motívumot véltünk felfedezni: ilyen például a háló motívuma (amely könnyedén átalakul formából szimbólummá) vagy az identitás motívuma... Nem maradhat figyelmen kívül az sem, hogy egyes esetekben a felület lép mozgásba, domborodik, akár szálak vagy más anyagok alkalmazásával, akár a nyomatkészítési folyamat következtében. Természetesen nem hiányozhat a táj motívuma sem, a figuratívól az absztraktig, mindenféle kombinációban: ez mindig egy belsővé tett, lelki táj, *mindscap*e. „Votre âme est un paysage choisi” (A lelked egy kiválasztott táj) – írta Verlaine. Milyen sok olasz és magyar (művészek alkotta) lelki tájképet láthatunk ebben a *Mirror – Face to Face 11* kiállításban!

Valeria Bertesina és Roberto Nassi

Az igazi csillagok az égen mindig fényesen ragyognak

M. Gabora Imre első önálló kiállítása. Kabóca Bábszínház, 2025. augusztus 29.– december 29.

Vannak olyan pillanatok az életben, amikor a kreatív alkotás teremtő ereje a maga kendőzetlen őszinteségében is megmutatkozik. Néha csak a jó szerencse, mások szerint pedig a véletlen szükséges ahhoz, hogy egy képzőművészettel foglalkozó alkotó művei nyilvánossá váljanak vagy láthatatlanok maradjanak.

Vámpírok

Én, a vámpír: Mesebéli Bábszínház. Rendező: Fábri
A címet olvassa felülük előttünk a sokakhoz ismert arc
lecsorduló víz. A populáris kultúra és a filmipar által ad
jelentéket, hiszen kitalált, más eredetű vámpírokat is
szereplőit is. Mi az, amikor a Kabóca Bábszínház vendég

Utazás az
A szombathelyi Mesebéli Bábszínház egy k
rajongó alapú, de először a szombathelyi darab
Én, a vámpír címmel. Hala hirtelen a képző és
a vámpír című rajz egy-egy részben megje
kiszervek. Szerintem rajzok halmozottan em
munkák, vámpírok? A vámpír, a vámpír, a vámpír
hosszú történet a vámpír, a vámpír, a vámpír
alaphelyzetből - mondhatnánk - a vámpír
kísérlet a vámpír, a vámpír, a vámpír, a vámpír
kísérlet a vámpír, a vámpír, a vámpír, a vámpír
kísérlet a vámpír, a vámpír, a vámpír, a vámpír
kísérlet a vámpír, a vámpír, a vámpír, a vámpír

Séd, 2025. 3. sz., 26. old.

Esetünkben szerencsére az előző dolog történt. Mindannyiunk számára nagy örömet jelent, hogy a Kabóca Bábszínház új tehetségeket támogató vezetésének köszönhetően M. Gabora Imre festményei időszaki tárlat formájában is bemutatásra kerültek. Az alkotó saját bevallása szerint műveit hosszú éveken keresztül titokban tartotta, azokat még legközelebbi barátainak sem mutatta meg. *Amikor még csak a cigányok tudtak sírni (Nagyapám emlékére)* című kiállításán, a művész válogatásában, érett korszakának legfontosabb darabjait, az eddig rejtve maradt akrillal festett vásznait láthatjuk. M. Gabora egyik legfőbb mesterének a századfordulón élt, „vamosnak” is nevezett francia festőt, Henri Rousseau-t tekinti. Rousseau munkásságát megismerve tudatosult benne, hogy a változásokkal teli emberi élet bemutatása leginkább a nagyapáktól hallott személyes történetekkel lehetséges. A művek ikonográfiáját tekintve, gazdag a szabadságot jelző madárábrázolásokban és a lovak világához is kötődő olyan szerencseszimbólumokban, mint például a patkó vagy a csillag. A cigány folklór hagyományos elemei, a vándoréletet megjelenítő ekhós szekér vagy a gyakran feltűnő hegedű motívuma az amerikai vadnyugat westernfilmjeiben kedvelt jelképeket idéz. A szabad képzettársításnak köszönhetően M. Gabora cigány főhőse egyszerre lehet északi cowboy vagy déli gaucho. Folyamatosan küzd saját maga vívódásai és a világ ellen mindaddig, míg a sors kegyetlen sárkánya minden reményével együtt fel nem falja, mint ahogy azt a művész a *Szertefoszlott szép életünk*

című festményén ábrázolja. A kompozíciók felszabadultak, nélkülözik a szigorú és fegyelmezett szabályokat. Színvilágát tekintve az erdőzöld, az izzó vörös, a napsárga és a kellemes umbra mellett a türkiz hideg színhatású árnyalatai dominálnak. Piktúrája szavak és eljátszott gesztusok nélkül is közelebb hozza a cigány mondák szereplőit. Olyan klasszikus sztorikat, mint például a rózsás kendőbe öltözött, tündökletesen szép Vunida mama legendája. Fest-

ményein M. Gabora játszik és mesét mond. Egyéni színekkel és gazdag szimbólumrendszerrel teremt meg a meseillusztrációkat megidéző sajátos világát. A naiv festészet nem ismeri az akadémikus rajz rendszerét. Alkotója így szabadon szárnyalva találkozik az ördöggel, lakodalmat ül, felkeresi a bánat kútját, vagy akár a csillagokat is lehozza az égről. M. Gabora művészete felemel és figyelmeztet. Játékos és drámai. A kiállításlátogatót önkéntelenül is ráveszi arra, hogy szálljon ki néhány percre a valóság közegeből és kezdjen el újra hinni a régi mesékben.

Grázli Bernadett

az az iskola szinte felső szintű tehetséggondozó és ismeretátadó intézmény volt. Osztálytársa volt Fehér László, később Kossuth-díjas festőművész, Lužicza Ágnes, Méhes Loránd, Nyári István, Végheő Klára (később) festők, Kelecsényi Csilla, Gink Judit textiltervezők, Zsombók Ágnes belsőépítész, a legendás Kemény Gyula és mások. Kulcsár Ágnes szinte felkészült alkotóként folytatta tanulmányait a művészeti szakközépiskola után, melynek hozadéka az lett – most ezt emelem ki –, hogy egyaránt otthonosan mozog az autonóm és alkalmazott művészetek terén. E feladatok életművében át- és áthatják egymást, és elősegítik, hogy képzőművészeti munkássága is igen sokszálú és összetett, műfaji és stílusbeli megközelítésben egyaránt. Indulásában nagy jelentősége volt a geometrikus szemléletnek, majd fokozatosan ettől eltávolodva lett művészetének két bázisa a természeti gyökerezettség, az erős kultúrtörténeti érdeklődés elhivatottságként történő megjelenése. Ezt sugározza jelen kiállítása is, melyen festményeken, vegyes technikákkal készített munkákon keresztül manifesztálódik elkötelezettsége.

Ezúttal nem a figurák, hanem a *natura*, a vegetáció, a flórák világa van centrumban, varázslatos technikai alkalmazókészség bemutatásával, sajátos organikus kötődéssel, melyben a különböző festékanyagok, a kollázs bravúros használata, készítése hoz friss, eleven művészi eredményeket. Mindez tetéződik – nem hiányozhat – a pannon táj, majd az észak-itáliai plein air, a németalföldi festészet szubjektíven értelmezett inspiráló hatásával.

S bár Ézsiás István is otthonosan mozog a pannon táj atmoszférájában, már csak születéséből eredően is, e kiállítással feltűnően argumentálhatja épp Veszprémben a 20. századból gyökerezethető művészeti felfogások aktualitását, kontinuitásuk lehetőségeit, sőt távlatait. Az ő művészi eredményei itt otthonosan érzik magukat, bár kétségtelen, hogy Ézsiás, immár sok évtizedes munkásságával, „belakta” szinte az egész országot, sőt ő az, aki nemzetközi összehasonlításban is megméretett, folyamatosan megméretik és sikerrel. Ezúttal egy kis életmű-keresztmetszetnek is tarthatjuk kiállítását, hogy több mint húsz szobrot, térplasztikát (jellemzően közepméretűeket), egészen egyéni reliefsjeit, domborműveit és komoly mennyiségű érmét tárja közönsége elé. Minden

műtárgytípusban eltér a megszokottól, ugyanis abszolút meghatározó a konstruktív szerkesztés, a geometriai „képletek” térbe szerelése (!), elvont formákból építkezése, s amiről ne felejtkezünk el: mindenütt fontosak a színek, a színszimbolika energikus alkalmazása. Szívesen idézzük ezúttal Kassákot: „A konstruktív művész alkotásai nem a már meglévő tárgyakhoz és tényekhez való hasonlatosságukban, hanem önmaguk zárt harmóniájában adnak többletet.” Ézsiás a 21. században is képes ezt a zárt harmóniát megvalósítani. A konstruktív elvontság új elemeket emelt be a képzőművészetbe, melyek ugyan voltak korábban is, de alárendelt szerepet játszottak. Vonal, folt, sík és tér, szín és forma e szemléletben egyrészt önállósulnak, másrészt szervesen beépülnek a művész által teremtett konstrukcióba, tárgyba. A tiszta szerkezet logikája és racionalitása ugyan fontos, de részévé válik a kor ipari világra is reflektáló művész víziójának. Ezért sokszor eltűnnek a műfajhatárok, s lesz szemléletbeli és szinte pragmatikus rokona ez a felfogás a kor architektúráis gyakorlatának. Ézsiás művészete, annak szemlélete és praxisa így vezet egyfajta összművészeti felé, s tárgyai ezért is „érezik jól magukat” a Hangvilla vonalakkal és strukturáltsággal telített enteriőrjében, melyben ugyan kiállítási megvilágítás nem nagyon létezik, de az át- és beszűrődő fények bonyolultsága és összetettsége „jót tesz” a tárgyaknak. A művek kapcsolódnak nagy elődökhöz, példaképekhez Malevicstől Gropiuson át Csiky Tiborig, de szerepe van a bartóki, karkai ihletettségeknek, s mindez egészen különleges interdiszciplinaritáshoz vezet. E tárgyban egyetérthetünk a meghívóban idézett Rózsa Gyulával, aki úgy fogalmazott, hogy a „hódolt elődök is bizonyára egyetértenének”. Bizonyára.

A két kiállítási kollekció tehát látszólag szemben állhat egymással, valójában az európai művészeti folyamatok következetes egymásra épülését sugározzák, kétségtelenül egy erősen szubjektív, személyes nézőponttal, indító motivációval. A közös kiállítás tehát csak látszólag szól a *kontráról*, valójában a koegzisztenciáról, az együttéléstről, sőt (áttételes módon) az együttélés van a középpontjában.

Feledy Balázs

Nagy elődök méltó utódai

Gálakoncert a 40 éves Mendelssohn Kamarazenekar ünneplésére. Hangvilla, 2025. július 29.

A XI. Auer Fesztivál nyitórendezvénye a Mendelssohn Kamarazenekar fennállásának 40. évfordulóját ünneplő jubileumi gálakoncert volt, amelyen Mendelssohn-, Händel-, Saint-Saëns-, Bartók-, Vaughan Williams-, Rahmanyinov- és Liszt-műveket adtak elő.

A csend é
Mendelssohn Kamarazenekar 2025. március 26-
közönség hozzászólhatott, hogy a zenekar és irányító,
biztosan meghívott művészekkel, érdekes formációk
valójában mellet. Ezen az estén sem volt ez másként.
Mendelssohn kamarazenekar
Auer Péter (1935) vez.
A koncert programja
Liszt: Szimfonia 1. szám
Mendelssohn: Szimfonia 3. szám
Händel: Szimfonia 1. szám
Saint-Saëns: Szimfonia 3. szám
Bartók: Szimfonia 1. szám
Vaughan Williams: Szimfonia 1. szám
Rahmanyinov: Szimfonia 1. szám
Liszt: Szimfonia 1. szám
A koncert a Hangvilla
teremben zajlott, a zenekar
vezényelt a koncertvezető,
Auer Péter vezetésével.
A koncert a Hangvilla
teremben zajlott, a zenekar
vezényelt a koncertvezető,
Auer Péter vezetésével.
Séd, 2025. 3. sz., 37. old.

A nagy érdeklődésre tekintettel az idei Auer Fesztivál nyitóhangversenyének programját egymás után két alkalommal, fél 6-kor, majd 8 órakor tartották a Hangvillában. A koncert azzal kezdődött, hogy Kováts Péter hegedűművész, zeneakadémiai tanár, a Mendelssohn Kamarazenekar alapító művészeti vezetője hosszan beszélt a kezdetekről, az együttes alapításáról, fejlődéséről és az elmúlt évtizedek sikereiről, elismeréseiről.

Vonós kamarazene a 18. és a 20. században
A Mendelssohn Kamarazenekar V. békései hangve-
A koncert a Hangvilla
teremben zajlott, a zenekar
vezényelt a koncertvezető,
Auer Péter vezetésével.
Séd, 2025. 3. sz., 38. old.

Veszprém vonós kamarazenekari múltja rendkívül gazdag. Az 1950-es évek végén Zámbo István karnagy és Káté István hegedűművész alapították a Veszprémi Kamarazenekart, amelyet néhány

éven belül már az ország legjobb kamaragyüttesei között tartottak nyilván. Ennek eredményeként 1965 és 1988 között Veszprémben két évente rendezték meg az országos kamarazenekari fesztiválokat,

amelyek szervezője és rezidens zenekara a veszprémi együttes volt. A mintegy 20 év alatt 12 országos fesztivál megrendezésére került sor, ezeken több mint 40 hazai kamarazenekar lépett fel, és kö-

zel 80 újonnan komponált kamarazenei alkotás ősbemutatójára került sor. A Veszprémi Kamarazenekar mintájára a városban és környékén több hasonló formáció jött létre. Ilyen volt többek között a Lovassy László Gimnázium vonószekara is, amelynek Kováts Péter középiskolás diákként tagja, majd koncertmestere volt. Zeneakadémiai éve (1978–83) után zenetanári és hegedűművészi diplomával tért haza szülővárosába. Egykori iskolájában hegedűtanárként dolgozott, majd 1985-ben Veszprémi Vonóegyüttes néven kamarazenekart alapított (az egykori tagok közül máig tagja az együttesnek Bendik Ágota, Üveges Piroska és Mozdényi György). A fiatal művészekből álló együttes fokozatosan átvette a korábbi Veszprémi Kamarazenekar szerepét és feladatait. Folytatták a nagy elődöktől kapott hagyományokat, de új művészi célokat is kitűztek maguk elé, jelentősen bővítették az előadott művek listáját, és korszerű hangzásvilág-ideál kialakításán munkálkodtak.

1994-ben felvették Mendelssohn nevét. Az elmúlt 30 év során az együttes nemzetközi hírnévű vonós kamarazenekarrá vált. Repertoárjuk a barokk zenétől a klasszikán és a romantikán, valamint a 20. század legjelentősebb művein át a kortárs zenéig terjed. A legkiválóbb hazai és külföldi szólisták és karmesterek működtek közre koncertjeiken. Európa szinte minden országában felléptek, de hangversenykörútjaik voltak Észak-, Közép- és Dél-Amerikában is. Hanglemezeik Magyarországon, Angliában, az USA-ban és Szlovéniában jelentek meg. Az együttest és művészeti vezetőjét Bartók–Pásztory-díjjal tüntették ki.

A 40 éves Mendelssohn Kamarazenekar jubileumi gálakoncertjén a hazai zenei élet legkiválóbbjai közül Kolonits Klára énekművész, Baráti Kristóf hegedűművész, Fenyő László gordonkaművész, Balázs János zongoraművész, valamint a 2010-ben a Zeneakadémia növendékeiből alakult, G. Horváth László által vezetett Anima Musicae Kamarazenekar voltak a vendégek. Az együttest Kováts Péter vezényelte.

Az ünnepi program nyitószáma Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809–1847) fiatalkori, Nr. 10. *h-moll vonósszimfóniája* volt. Az egytétéles, mindössze tízperces kompozíció érzelmes *adagió*val indul, a mű fő részét kitevő, remekül feldolgozott *allegro*val folytatódik, és hatásos, pergő *più presto* résszel zárul. A rövid remekmű lehetőséget adott a zenekarnak arra, hogy legerősebb oldalairól mutakozzék be: tökéletes, kiegyenlített, gazdag színvi-

lágú vonóshangzás, stílusismeret, hibátlan frazeálás. Ezután a zenekar kíséretével Kolonits Klára Georg Friedrich Händel (1685–1759) két művét énekelte. Először a *Julius Caesar* című opera részlete hangzott el, majd a *Messias* című oratóriumból a *Rejoice greatly (Nagy örömmel örvendj)* kezdetű áriát hallgattuk meg. A művésznő méltó sikert aratott: csodálatos hangjával, technikájával szívembe fogadta a publikum.

Veszprém zeneszerető közönségének kedvence, a kor egyik legkiemelkedőbb hegedűművésze, Baráti Kristóf Camille Saint-Saëns (1835–1921) hegedűre és zenekarra írt Op. 28. *Bevezetés és rondo capriccioso* című darabját adta elő. Az 1863-ban született művet az akkor még ifjú szerző a szintén fiatal, később világhírű spanyol hegedűművész, Pablo de Sarasate (1844–1908) részére komponálta. A rövid, rendkívül hatásos zenemű máig a hegedűvirtuózok egyik kedvelt darabja. Most is nagy siker volt. Ezután bevonult a pódiumra az Anima Musicae Kamarazenekar, amely Bartók Béla román dallamok (kolindák) 1. sorozatának Rónai Péter zeneszerző által készített kamarazenekari átíratát adta elő. Új stílus, más előadási technika, tökéletes interpretáció. Szeretettel fogadta őket a közönség.

Szünet után a házigazda és a vendég kamarazenekar közös produkciója következett: Ralph Vaughan Williams (1872–1958) angol zeneszerző két kamarazenekarra és vonósnégyesre írt *Fantázia egy Thomas Tallis-témára* című művét adták elő. A zeneszerzői utasítás szerint a két zenekart és a vonósnégyest úgy kell elhelyezni, hogy a zenészek egymástól a lehető legtávolabb legyenek. Így „a fényes hangok hálóját tudják a hallgatók köre szőni”. A vonósnégyes szólamait Bendik Ágota, Szabó Gábor, Pillár Tamás és Kárász András Péter játszották remekül. Számomra ez a mű jelentette az egész koncert hangulati csúcspontját. Ezután Fenyő László zenekari kísérettel Szergej Rahmanyinov (1873–1943) 14 románcból álló sorozatának (Op. 34.) utolsó darabját, a *Vocalise*-t adta elő, amely önálló műként gyakran szerepel a zenei gálák programjában. A műsor Liszt Ferenc (1811–1886) 1852-ben komponált *Fantázia magyar népi dallamokra* (vagy egyszerűen *Magyar fantázia*) című egytétéles zongoraversenyével zárult, amelyet Balázs János zongoraművész virtuózan adott elő. A nagyszabású, népszerű és hatásos hangversenydarab hangos sikert aratott.

A Mendelssohn Kamarazenekar ünnepi (születésnap) hangversenyének azonban még nem volt vége. Balázs János a zenekar tiszteletére meglepetésként eljátszotta saját *Happy birthday*-variációit. A parádés, virtuóz futamokkal, szellemes zenei tréfákkal teli rögtönzés az ismert születésnap köszöntő alapján készült Mozart, Schubert, Beethoven, Liszt, Joplin, Gershwin és mások stílusában, dallamrészleteinek felhasználásával. A XI. Auer Fesztivál nyitókoncertjén Veszprém legkitűnőbb zenei együttesét hosszan, szeretettel ünnepeltük.

M. Tóth Antal

Világzene

Nagy Csomor András és zenekara, vendég: Roby Lakatos.
Auer Fesztivál. Hangvilla,
2025. július 30.

A felvidéki származású Nagy Csomor András és zenekarra koncertjének elemzésével olyan feladatot vállaltam magamra, ami feszegeti a komfortzónámat, és nem a képviselt zenei stílus miatt, hanem mert – szégyen, nem szégyen – kevésszer hallgatók ilyesfajta világzenét.

Alföldi nagyszüleim minden délben hallgatták a *Jó ebédhez szól a nóta* című műsort, ami a szüleimnek és nekem is egyfajta tiszteletből megtúrt esemény volt a nap közepén. (Vicces volt bő tíz évvel később, amikor testközelből találkozhattam a cigányzenészekkel, hiszen inasként két évig csak nekik dolgoztam mesterem műhelyében.) Így hát lankadatlan kíváncsisággal indultam neki az estének, és még édesanyámat is magammal csábítottam, mert Roby Lakatos neve erősen vonzotta. Utólag azon morfondíroztam, hogy ha ilyenformán hallhattam volna gyerekkoromban kávéházi cigányzenét, még az sem kizárt, hogy a pályám is másként alakult volna.

A koncertet akként hirdették meg, hogy Kárpát-medencei zenei alapokra épített világzenét kapunk. A magyar népzene és kávéházi cigányzene képezi a műfaji alapokat, és ezt szőtték át számos latin és jazz műfaji elemmel olyan arányban, ami

nem zavarja sem a cigányzene természetes virtuozitását, sem az elhangzó szerzemények eredetiségét és emészthetőségét. Ha mindehhez még hozzávesszük, hogy a vendégként meghívott Roby Lakatos izesen használja a klasszikus zenei stílusokat és a klezmerzene elemeit is, akkor mindez csupán felsorolásszerűen tűnik soknak, de hallgatva a dalokat sorjában, annyira ízlésesen használják ezeket az eszközöket, hogy egyáltalán nem üli meg a gyomrunkat a stíluskavalkád.

A zenekar, amelynek a műsora köré épült a koncert, tartott egy kedvcsináló bevezetőt, majd színpadra szólították Roby Lakatost, aki az első közös produkció intrójaként olyat improvizált, mintha egy barokk hegedűverseny hangszeres szólóját adná elő, majd beszállt a zenekar, és egy verbunkos alapú kompozíció következett, megspékelve némi gypsy jazzel, szvinggel, végig improvizáltatva a két primást, a klarinétost, a cimbalmost, a zongoristát, így adva egy erős felütést a koncertnek. Hagytak persze némi teret a lélegzétvételhez a koncert két órájában, de annyira tele lett a fülünk a végére, hogy nem nagyon fért más zene a fejembe még pár napig. Félelmetes sodrásban szólt egyik-másik szerzemény, talán kétszer érezni is lehetett, hogy fél ütemre kihagyott a kíséretből valamilyen hangszer. Zenész legyen a talpán, aki ezeket a gyors tempójú dalokat minden helyzetben tökéletesen el tudja kíséreni, sokszor esztamban, tehát ellenpontozva. Ezért is illeti nagy dicséret a ritmusszekciót. A kontrás, a gitáros és a bőgős nagyon megdolgozott a pénzéért aznap este – ahogy ezt a zenészek egymás között szokták mondani. A szintén Felvidékről átcsábított cimbalmos cajonon és egyéb ritmushangszereken is jeleskedett. Tulajdonképpen ők, a zongoristával együtt öten képezték a gerincét a muzsikának. A klarinétos, a két énekesnő és a három primás (Roby Lakatos kivételével ők énekeltek is) ezzel a stabil háttérrel szórakoztathattak minket. Az ámulatom akkor lett teljes, amikor klasszikus latin darabok is terítékre kerültek, amiket a Buena Vistától ismerhet a nagyközönség. Pláne, hogy olyan szépen folyatták egybe a magyar népdalokkal, hogy meg sem biccent a muzsika. Aztán egy jazzimprovizáció a népdal harmóniamenetére, egy kis vokális közjáték, s vissza a latinba. Hihetetlen finoman és jó érzékkel bántak a különböző népek zenéjével, a műfajokkal, stílusokkal. A koncert utolsó harmadában Nagy Csomor András még az édesanyját is felhívta énekelni, így adták elő Fényes Szabolcs és Mihály István klasszikusát, az *Odavagyok magáért* című dalt. És hogy ez mennyire természetes, mennyire sem, a ráadásdarab a kibővített, alaposan megszínezett és brutálisan „megrázott” (értsd: virtuóz szólókkal jócskán telepakolt) Monti-csárdás volt, ahol a másodhegedűsnek, Nagy Csomor Istvánnak is bőven jutott szerep. Még üveghangokkal eljátszott meg pizzicato szólót is kaptunk. Alighanem nincs hang és technikai bravúr, aminek ne jutott volna szerep aznap este. Köszönjük az élményt!

Nyakas Krisztián

A címben említett muzsika várja az Auer Fesztivál negyedik napján a Hangvilla nagytermének közönségét 2025. július 31-én. Nagy klasszikusok műveinek latin hatású zenévé formálásával szórakoztató est sikeredett a Klazz Brothers & Cuba Percussion és a Mendelssohn Kamarazenekar előadásában. Bónusz a hangversenyt színező, Hollandiában élő görög származású Maria Markesini énekes jazz-zongorista fellépése.

Szimfonikus latin

Klazz Brothers & Cuba Percussion és a Mendelssohn Kamarazenekar: *Szimfonikus latin*. Vendég: Maria Markesini énekes, jazz-zongorista. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2025. július 31.

Klasszikus zenei darabok feldolgozása mindig hordozott magában kockázatot, hiszen ezek a mesterművek önmagukban tökéletesek, és ezt a perfekciót megbontani, netán teljesen átformálni nagy felkészültséget, átfogó zenei látásmódot és ötletességet kíván egyszerre. Fiatalkorom egyik legnagyobb progresszív rock-csapata, az Emerson, Lake and Palmer Muszorgszkij- és Bartók-darabok feldolgozásával hatalmas teljesítményt nyújtott. Az Ekseption holland együttes hasonlóan magas nívón alakított át klasszikus darabokat, és – hogy ne menjek messzire – itt a szomszédban, Pozsonyban a Collegium Musicum trió Marian Varga vezetésével kiemelkedő hangszeres tudás mellett szólaltatott meg számos zenei korszakból származó darabokat. Az utóbbi csapatot többször volt alkalmam élőben hallani, lenyűgöző élmény volt mindig. Ezen zenekarok szemléletében volt egy közös: nem „bántották” az alap zenei műveket, azok témái teljességében megszólaltak, és saját zenei ötleteket ragasztottak hozzájuk. Jacques Loussier Bach-interpretációiban az alpművek inkább előadásmódban változnak és improvizációkkal egészülnek ki. Úgynevezett szimfonikus latin zenét

nemrégiben a Utah Symphony előadásában láttam; egy mexikói csapattal álltak össze, de az is elüt attól, ami ezen a koncerten felhangzott. Nem baj, sőt...

Ezen az estén a Klazz Brothers, azaz a Tobias Forster (zongora) és Kilian Forster (nagybőgő) testvérpáros, két kubai ütős, Alexis Herrera és Elio Rodriguez Luis, valamint a Moszkvából beugró dobos, akinek a nevét sajnos, bármennyire igyekeztem megérteni, nem sikeredett, egyesül a fa- és rézfúvósokkal kiegészült Mendelssohn Kamarazenekarral Kováts Péter dirigálása mellett. Eleve érdekes, hogy egy nagybőgő szólóhangszerként funkcionál ebben a stílusban, mi több, megszólaltatója a frontember, rá épül a csapat. Öccse zongorán a szólószerep mellett sűrűn kap improvizációs lehetőséget is. Persze a „perkások” is odatehetik magukat, és ízes karibi ütőskíséretük mellett szólóik felforrósítják a hangulatot az európai fül számára kuriózumként ható ritmikai világgal. És természetesen a dobos is megmutathatja egy szóló erejéig, beugró létere teljes értékkel van jelen. Alapvetően más szándékkal nyúlnak a klasszikus darabokhoz. Csajkovszkij, Bach, Mozart, Brahms darabjai metamorfózison esnek át, és ha

a lehető legrészesebb skálát mutatta be a versenymű születésének korából. A kezdő *C-dúr szimfónia* például a barokk szonátaakra jellemző lassú tétellel indul, míg a madrigálok világát idéző *d-moll zenekari concerto* inkább a visszhang adta lehetőségeket aknázza ki. Az *e-moll fagottverseny* már a ma ismert háromtétéles formában született, ám itt sajnos a nyitó tételben érezhető volt a visszhang hátránya: a hangok összemosódása. Van egy bizonyos tempó, ami a visszhang mértékétől függően terenként más és más, de aminél gyorsabban nem lehet pontosan játszani, hacsak a karmester keze nem kristálytisztán üti a taktust, vagyis amikor szükség van a fül kontrolljára is a pontos együttjáráshoz. Úgy tűnt, mintha a zenekar kissé lemaradt volna Auer József – amúgy káprázatos virtuozitású – futamaival szemben. Ám mindezt ellensúlyozta a lassú tétel ihletett, bensőséges hangú tolmácsolása. A *Szent sír* címet viselő *h-moll szimfónia* mindössze egyetlen tételtől áll, mely olyan harmóniai újításokat alkalmaz, amelyekkel csak a 20. század hajnalán kezdtek élni a szerzők: például három

szomszédos félhang együttes megszólalása, kromatikusan tölcserő formáló dallami motívum, s mindez éteri, bámulatos tisztasággal, mely mindenkit elbűvölt. Az *e-moll fagott-cselló kettősverseny* cselistája az a Kárász András Péter volt, aki 2013 óta maga is a Mendelssohn Kamarazenekar tagja, majd szólamvezetője, majd a *Concerto Armonico* szólistája és az *Alba Regia* zenekar szólamvezetője. A két első tétel rendkívüli kompozíciós ötletéről árulkodik: előbb a két szólista lassan ívelő kantilénáját szakítgatja félbe a zenekar egy-egy fürge közjátéka, a második tételben viszont a szólisták gyors páros táncát nyugtatgatják le a zenekar korálszerűen elnyúló akkordjai. Az érett, háromtétéles *A-dúr szimfónia* után a *B-dúr fagottverseny* formája is különleges, hiszen programzene ez is: *Az éjszaka*. Az éjszaka sötétsége azonban mégsem áraszt komor hangulatot: feltárulkozik benne az álomvilág a maga teljes szabadságával, a csillagok ragyogásával, az újjászületés örömeivel. A műsort a rusztikus *G-dúr zenekari concerto* zárta, melyet ugyancsak vastappsal köszönt meg a közönség.

Sokáig emlékezetes hangverseny részesei lehettünk, de nem tudom elhallgatni, hogy – bár egy-egy pillanatban a visszhangnak volt jótékony hatása – a hangzásélményt csökkentette a templom akusztikája. Nem arról van szó, hogy e művek illeszkednek-e a szakrális környezethez vagy nem (erről lehetne szükségtelen és felesleges vitákat folytatni), hanem hogy a gyors tételekben a tizenhatodik teljesen összefolynak, míg a nyolcadok és a negyedik hordozta barokk motorika ezáltal elmossa a virtuóz elemek csillámló gyöngyözését.

Végül meg kell említeni a zenei folyamat legalapvetőbb, legnélkülözhetetlenebb, ám mégis a háttérben maradó elemét, az ún. *basso continuo*-t, kontinuóbasszust játszó, csembaló- és lantkíséretet ellátó művészeket. Nem szokványos, hogy csembalót és lantot is alkalmazzanak, pedig igen fontos az ő dolguk: ők biztosítják harmóniáikkal azt a hangzásteret, harmóniai közeget, ami nélkül e darabok artisztikus csontvázzak lennének csupán: ők adják az életet, ők lélegeztetik a szöveget, s életet varázsolnak a régészeti leletbe...

Rostetter Szilveszter

Hogyan lehet szóra bírni a hegedűt?

A Prometheus vonósnégyes hangversenye. Auer Fesztivál. Balatonfüred, Zsidó Kiválóságok Háza, 2025. augusztus 1.

A XI. Auer Fesztivál keretében a Zeneakadémia növendékeiből alakult Prometheus vonósnégyes adott hangversenyt, amelyen Debussy és Beethoven kvartettjei mellett elhangzott az együttes tagjának, Burai Zsolt Kevinnek *Synapses* című szerzeménye is.

Az eseményre Balatonfüreden, a Zsidó Kiválóságok Házában került sor. A Prometheus vonósnégyes tagjai Wunderlich Márton, Burai Zsolt (hegedű), Nagy Salamon (brácsa), Teleki Gábor (cselló). A hangversenyt szünet nélkül tartották.

Első számuk a 20. század egyik legnagyobb hatású zeneszerzőjének, az impresszionizmus és a szimbolizmus kulcsalakjának, Claude Debussynek (1862–1918) 1893-ban komponált *g-moll (Op. 10.) vonósnégyese* volt. A kvartettet Párizsban mutatták be. Nem volt sikere. A szokatlan kompozíció előadását a közönség és a kritikusok fenntartással és idegenséggel fogadták. Főleg „a moduláció orgiáját”, a mű „bizarr orientalizmusát” rótták fel a zeneszerzőnek. A későbbiekben a vonósnégyes mind népszerűbb lett, és ma már a kamarazene egyik leggyakrabban előadott és legtöbbször becsült klasszikus remekművének tekintik Debussy egyetlen vonósnégyesét.

Az első tétel a fiatal művészek előadásában élénken, határozottan, lendületesen, nagy hangerővel, de szép, érett vonóshangon csendült fel. A gyengéden daloló melléktema bensőséges, finom szépségeinek bemutatása kevésbé sikerült. A dal formájú második tétel előadása, pengetett hangzataival, bonyolult metrikájú részeivel, zsongó trioláival és trilláival azonban bravúros volt. A lírai hangulatú harmadik tételt a brácsa indította, dallamát a többi hangszer is átvette. Nekem az egész koncert során – itt különösen – feltűnt Nagy Salamon nagyon szép, érett

brácsahangja. A dalforma középrész mozgalmas, finom hangulatokban gazdag volt. Debussy remekének lassú tétele (*Andantino duocement expressif*) az egész koncert csúcspontját jelentette. A negyedik tételben a nyitó szakasz hangulata tért vissza, a harmóniai és hangszínbeli variációk sorát élvezhettük.

Folytatásként Burai Zsolt négy rövid tételből álló *Synapses* című kompozíciója hangzott el. A szinapszis szó eredetileg biológiai fogalom, azokat a sejtek közötti, nem kontinuus kapcsolódási helyeket jelenti, amelyeken keresztül az ingerület egyik sejtről a másikra terjed át. Tehát valamiféle transzformációról van szó? Zenei értelemben azt jelentheti, hogyan, milyen eszközökkel válhat a zeneszerző szándéka (a primer zenei szignál) a hallgató számára élménnyé. A fiatal komponista rövid, néhány perces tétéleivel a zenei hang paramétereinek, a hang magasságának, időtartamának, intenzitásának, színének, valamint a ritmusnak dallamot alkotó szerepével kísérletezett. Az eredmény számunkra a Prometheus vonósnégyes tagjain át „transzformált” produkció lett, amely megmozgatta zenei fantáziánkat. A helyenként szokatlan, de jól dekódolható hangzatok, ritmusképletek zenei élményt jelentettek. Köszönet érte Burai Zsoltnak.

Folytatásként a zenetörténelemben bő kétszáz évet léptünk vissza. 1798 körül készültek azok a zeneszerzői vázlatok, amelyeket Ludwig van Beethoven (1770–

1827) az Op. 18. szám alatt megjelentetett hat műből álló sorozat darabjaihoz készített. Az első, *F-dúr vonósnégyes* kezdeti változatának kéziratán a szerző 1799 júniusában dolgozott. Elégedetlen volt azonban a művével, és úgy döntött, hogy jelentősen átírja azt. A Prometheus kvartett az 1801. június 1-jén elkészült végleges verziót adta elő. Beethoven gazdag életművében a 17 vonósnégyes az egyik legcsodálatosabb sorozat. Ennek első, Op. 18., No. 1. számú *F-dúr kvartettje* a zenetörténelem legnagyobb kamarazene-remekjeinek egyike.

A fiatal vonósnégyes bemutatkozó koncertjén, újat akarása mellett azt is igazolni szerette volna, hogy jártas a klasszikus vonósnégyesek világában. Erre Beethoven kvartettje teljességgel alkalmas. Gondoljunk Auer Lipót bölcs tanítására: „Tanulmányozzuk Beethoven kvartettjeit: a nuance szinte elképzelhetetlen bőségét találjuk bennük.”

Már az első, szonáta formájú *Allegro con brio* (élénken, hévvel) tempójel-

zésű tétel lejátszásánál kiderült, hogy a zenei formálás, a klasszikus együtt muzsikálás szabályait a fiatal muzsikusok jól megtanulták. Nekem egyik legkedvesebb vonósnegyestélelem a most előadott Beethoven-kvartett második, d-mollban írt 9/8 metrumú *Adagio affettuoso ed appassionato* (igen lassan, bensőségesen, szenvedélyesen) rész, amelyben a homofon akkordkíséret felett az első hegedű és a cselló mélyen fájdalmas kettőse most is megindító volt. (Lichtenberg Emil szerint „ez a d-moll tétel nemcsak a mester, hanem az egész kamarazene-irodalom egyik legszebb adagiója.”) Wunderlich Márton és Teleki Gábor nagyon szépen szólózt, Burai Zsolt és Nagy Salamon intelligens muzsikálásukkal átmelegítették a zenei

hangzást. Ebből a (Pándy Mariann megfogalmazása szerint) „testetlenül lebegő szomorúságból” nehéz volt visszatérni a mindennapok realitásába. A harmadik, *Scherzo* tétel csak részben fejezett ki önfeléd vidámságot, a lassú tétel fátyolos lírája rendre visszatért. A felszabadult vidámság a negyedik, ismét dúrban megszólaló, 2/4 metrumú allegróban valósult meg. Ebben a tételben a Prometheus kvartett tagjai számomra még a korábbiaknál is inkább igazolták remek technikai felkészültségüket. A valamennyi hangszeren rendre megjelenő nyolcadtriolás (vagy inkább negyedszextolás?) futamok egyszerű lejátszása magában is igen nagy feladat. De ebben a nagyon gyors tempóban, ilyen hangminőséggel és pontossággal? Ez kivételes bravúr volt.

Az új, tehetséges fiatal művészekből álló, pályája elején álló vonósnegyes megítélésekor azonban nemcsak a technikai felkészültség a lényeges, de az is, hogy figyelembe vették-e a szerző előadói (különösen dinamikai) előírásait, megismerték-e a hagyományokat, elsajátították, illetve megvalósították-e a megfelelő frazeálást. Ismét Auer szavával élve: „tudják-e, hogyan lehet szóra bírni a hegedűt?” Mindezek alapján mondhatjuk, hogy a mostani előadás megfelelt elvárásainknak. A Prometheus vonósnegyest okkal tekinthetjük az ígértes hazai fiatal kvartettek egyikének. A közönség az együttes teljesítményét elismeréssel fogadta és lelkesen ünnepelte.

M. Tóth Antal

Auer és McFerrin szelleme

A The Real Group énekegyüttes hangversenye. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2025. augusztus 1.

Ilyen még nem volt! A cappella, vagyis kíséret nélküli, öttagú (akár a King's Singers) énekegyüttes lépett fel péntek este a Hangvillában: két lány és három fiú. A svéd The Real Group neve nem igazán volt ismert a veszprémi koncertlátogatók előtt, fellépésük azon kevés fesztiválkoncertek egyike volt, amelyre még közvetlenül az előadás előtt is lehetett jegyet kapni.

A 41 éves múlttal rendelkező együttes – bevallottan – Bobby McFerrint tekinti fő példaképének, az ő nyomdokain haladnak, csak éppen öten egyszerre. Így a sajátos énektechnika sajátos harmóniavilággal párosul, mely – indíttatásuk révén – a jazz egy énekes ága, az ún. „barbershop” világába kalauzol bennünket, akár saját maguk komponálta számokat énekelnek, akár egy svéd népdal vagy sláger feldolgozását.

Az úgynevezett könnyű műfajok esetén szokásos módon mikrofonba énekelnek, s a kezdőhangot, illetve tempót a fülhallgatóból veszik át, ezáltal pörög az esemény, nincsenek üresjáratok. Minden mozgás, minden poén jól eltervezett mesetermő. Maguk mutatják be magukat, a műveket, igen szórakoztatóan, olykor Rejtő Jenő (akit alighanem éppúgy nem ismernek, mint Auert) stílusát idézve. Például a *Nyári ének* című számot valahogy úgy vezette be Axel Berntzon baritonénekes, hogy „évekkel ezelőtt sokkal fiatalabb voltam. Gyerekként úgy láttam, hogy az emberek Svédországban hidegek. Nyáron azonban fölmelegednek; a nyár olykor egy héttig is eltart”. Berntzon egyébként az egyik

számban eredeti hangszerét, a trombitát is megszólaltatta, ám ez – az intonációs pontatlanságok miatt – inkább halványította, mintsem emelte a produkció fényét.

Valóban Bobby McFerrint idézi az a virtuóz énektechnika, mely egyaránt képes selymes, lágy énekhangot és éles, drámai koloratúrát alkalmazni, de ugyanúgy képes hangszerket is jelzesszerűen, ám jól felismerhetően utánozni. A mikrofon segítségével elsöprő erejű az a képesség, ahogyan a dobokat, a dobszerelést tudják utánozni a szintén McFerrin-féle szájdobtechnikával.

Show-műsor volt ez a javából, rendkívül jól szórakozott a közönség, ám mégis maradt bennem némi hiányérzet. A technikusok igyekeztek ugyan a műsor jellegének megfelelő fényeffektusokat előállítani, de vajon elég volt-e ehhez a Hangvilla két forgó reflektora? Ahhoz, hogy a szemembe világítva olykor elvakítsanak, ahhoz mindenképpen, de a műsor igényelt volna többet... Ám a Hangvilla nem erre lett kitalálva, de hisz nem is ez a profilja. Más: ez a zene nem arra szolgál, hogy széksorokban, áhítatos átszellemültséggel ülve

várja az ember egy-egy zenemű katartikus csúcspontját, hanem ahogy maguk az előadók a zenét jól megkoreografált mozgással, szcenikai igényességgel adják elő, a közönségben is igény támad ritmikus mozgásra, ahogy ez esztrádműsorokon szokásos. Csak hát a Hangvilla nem erre lett kitalálva, hisz nem ez a profilja... S még valami: a műsor egy Rozé, Rizling-est, akár egy VeszprémFest-koncert vagy az Utcazene Fesztivál főszínpadán lett volna igazán ütős. Értem az Auer Fesztivál szervezőit, hogy modern stílusokat, irányzatokat is be akarnak mutatni a maguk tarkaságában, ennek érdekében hívnak sok mindenkit, akiknek vagy van valami veszprémi kötődésük, gyökerük, vagy valami módon a produkció összehozható Auer örökségének szellemiségével, ám a The Real Group énekegyüttes, még ha a toplista tetején is foglal helyet, kakukktojás maradt. Az Auer Fesztivál nem erre lett kitalálva. Nem ez a profilja.

Mindazonáltal nagy örömmre szolgált, hogy hallhattam őket élőben fellépni.

Rostetter Szilveszter

Világklasszis kamarazene

Josef Špaček és Miroslav Sekera kamaraestje a Szent István-teremben. Auer Fesztivál. Megyeháza, 2025. augusztus 3.

Vasárnap délutáni csemege volt a Megyeháza Szent István-termében a cseh hegedű–zongora duó koncertje. Ideális helyszín a kamarakoncerthez, a vasárnap délután pedig kellemes időtöltést, családi házimuzsika-hangulatot sugall.

A két kiváló művész cseh programot hozott erre a délutánra. Smetana *Hazámból* című hegedű–zongorára írott két virtuóz darabjával nyitottak, mely a szerző ritka kamaraművei közé tartozik.

Dvořák *G-dúr szonatinájával* folytatták műsorukat, melyet a szerző gyermekeinek ajánlott, diákoknak szánta, de saját maga is írta róla, hogy a felnőttek számára is van benne feladat. Négytételű, a témái között megtaláljuk az amerikai kamaradarabjainak témáit is, indián dallamokból és néger spirituáléból merített ihletet ezekben a művekben. A négy rövid tétel egyszerű és világos forma, ezért is a szonatina kicsinyítő képzős cím. A művet kiadó Simrock a lassú *Larghetto* tételt külön is árulta a szerző engedélye nélkül. Fritz Kreisler gyakran adta elő *Indian Lament* címmel, később *Indian Canzonetta* címen is megjelent, ám ezek a címek nem a szerzőtől származnak, a kiadók és előadók adták neki.

Janáček *Szonáta hegedűre és zongorára* című művével folytatódott a hangverseny. Viszonylag kevés kamaraművet komponált a szerző, csak egyetlen hegedű–zongora szonátát, melyet 1914-ben írt, majd 1921-ben átdolgozta. A századforduló környékén kezdték felfedezni a morva népzénet, Janáček, mint nálunk Bartók és Kodály, kiadott jó néhányat zongorakísérettel. Ez a szonáta is magán viseli a morva népzene nyomait. Janáček maga is szorgalmazta a népzene kutatást. Magával ragadó mű, nincs igazán gyors tétele, de nagyon szenvedélyes. A másod-

dik tétel felirata *Ballada*, az egész műre jellemző ez a cím.

Martinů *3. hegedű–zongora szonátájával* ért véget a program, melyet a szerző 1944-ben New Yorkban komponált. Négytételű, hagyományos a forma, gyors első tétel, lassú második, scherzo harmadik – szabályos háromtagú forma trióval, majd egy fantasztikus záró tétel, lassú bevezetés után *Moderato*, majd *Allegro*. A forma hagyományos, de a zenei anyag nagyon nem az, sokszor szenvedélyes, néha lírai, a ritmikája kifejezetten érdekes, nem hagyományosan metrikus, nem engedi, hogy egy ritmusra beálljon a fülünk és érzékeink, állandó feszültségben tart. A lassú tétel csendes nyolcados ringatózása után egyszer csak elkezd a hegedű duólai alatt a zongorában triolákat hozni. A negyedik tétel pedig a lassú indulás után egyre inkább visz bele az örvénybe. Szenzációs. Az előadás úgy felkeltette a figyelmemet a két szonáta iránt (Janáček és Martinů), hogy itthon felvételeket kerestem és hallgattam a művekről.

A két fiatal előadó fantasztikus technikai felkészültséggel, mély zeneiséggel muzsikált, minden rezdülésére reagálva egymásnak. Mindezt szerényen, minden túlzás nélkül, mély alázattal a zene és a partnerük iránt. Nem túlzás a műsorfüzetben megjelent idézetek sora: „Világklasszis kamarazene Csehországból”; „Virtuozitás és mély érzelmi kifejezés”; „Modern hangzásvilág és váratlan zenei fordulatokkal teli előadás”.

Rostetterné Nagy Rita

„Egyenetlenül” tökéletes

Les Égarés (egyenetlenségek) formáció a Hangvilla nagytermében. Auer Fesztivál. 2025. augusztus 3.

Az Auer Fesztivál 2025. augusztus 3-i, zárónapi, egyben utolsó koncertje valódi kuriózzummal rukkol elő a Hangvilla nagytermében. A Les Égarés (egyenetlenségek) formáció olyan zenei világot tár elénk, ahol a lélek táglul, a test megborzong.

Szerzői szándék

Dacára a szokásos téli influenzajárványnak, a Hangvilla Kamaraszínház 2025. február 1-i békéli koncertjén, 7 szólamát, Lakatos György fagottművésze, vagy Vicsó meglehetősen hűleg február 1-én, de a Menedéksziget a műveiben, egy az előadókban.

Nem lehetett egyszerű helyzetben Ballaké Sissoko (kora), Vincent Segal (cselló) és Émile Parisien (szoprán saxofon), mikor kuartettjük negyedik tagja, Vincent Peirani (harmonika) az utazás napján kórházba került és nem tudta vállalni a fellépést. Ők hárman azonban úgy döntöt-

tek, nem halasztják el a megmérettetést. És milyen jól döntöttek! Így hármásban is sugárzóan teljes előadás kerekedett. Ami a színpadon születik, az egyszerre intim és feszítő, elgondolkasztó és érzékeket megmozgató, ösztönös és tudatos, különböző zenei világokat magába ölelve, egy gyújtópontba sűrítve képes tág, izgalmas zenei aurát teremteni. Talán nincs is ív, végig egyfajta manifesztumot érzékel a hallgató. Engem elvarázsolt, és ahogy láttam,

mindenki így volt vele. A koncertlátogató számos forrásból táplálkozó zenei világba csöppen. Sokféle zenei hatás felszejjik, amelyet aztán darabról darabra képesek egy-ségre forrasztani úgy, hogy mire észreveszi magát az ember, kalandozott Mozambiktól Anatóliáig, az arab–zsidó dallamoktól az egyéb távol eső kultúrák zenei világáig. Szintetizálnak, boncolgatnak, hol egyszerre, hol szólóban, ami végtelenül intim és végtelenül izgató, egyszerre nyugodt és fel-

Séd, 2025. 2. sz., 3. old.

zaklató. Olyan változatossággal zenélnék, ami tükrözi: nemcsak hogy képesek számos zenei világot befogadni, de végtelen figyelemmel és ha kell, alázattal, egymást ösztönözve, segítve egy hullámzóan egységes produktum születhet meg játékukban. Ez már a zene és persze egymás tisztelete is. Maga a muzsika inkább a pentatóniára és a modalitásra épül, diatonikus hangzások kevésbé vannak. A harmóniai világ általában egyszerűbb, és inkább a dallamra és a ritmikus lüktetésre helyezi a hangsúlyt. Azokra a zenei világokra, ahonnan merítenek, inkább ez a jellemző. Sokszor felsejlik az arab skála, a zsidó klezmer hangkészlete is, és természetesen a jazz improvizatív előadásmódorában ezek még különösből hatnak. A kvartett, itt most trió, felépítése önmagában is érdekes. Egzotikus hangszer a kora, az afrikai népek hangszerre, egy cselló, amelyik inkább a klasszikus zenéhez kötődik, egy szaxofon, ami a jazz világában nélkülözhetetlen, és egy harmonika, amit sajnos ma este nem hallhatunk, az argentin tangó és a német népzene egyik fő hangszerre. A Les Égarés együttes legnagyobb érdeme, hogy az eltérő zenei világok hangszereinek hangzásait és zenéit képesek egységes formába önteni, és egy originális formációval és formával előállni. Nem véletlen, hogy saját kompozícióik ezen talapatokra és az együttes adottságaira épülnek. Idéznek persze másokat is, érdekes a Joe Zawinullal való találkozásuk története, hangulatos a kölcsönadott szintetizátor és a párizsi éjszaka eseményének felidézése, vagy más korszakos művészekkel való együtt zenélésük történetei is, de azt hiszem, ebben a csapatban találtak leginkább egymásra. Kifejezetten szimpatikus a jelenlétük, minden értelemben.

Milyenek a hangszerek? Jók, sőt! Három egyenlő képességű zenészt látok, aki saját hangszerének minden lehetőségét képes kiaknázni, mindegyikőjük mesteri módon kezeli őket, együttes és szólójátékuk elképzelhetetlenül (de legalább hallhatóan) széles dinamikai skálán és hangtartományban mozog. Nézni is jó őket. Magamban nyugtáztam a feszült

nyugalom, a mosolygós tökéletesség és a szelíd örület egyidejű jelenlétét. Ballaké Sissoko (ő látszólagosan higgadt, önkéntelen nyögései azért mutatják: látszólagos a higgadtság) nyugat-afrikai sokhúros hangszerén, a korán, amit néha a hangnemváltás miatt át kell hangolni, adja az alaplüktetést. Játéka hol ostinato lüktetés, hol dallamos, néha ütőhangszerként használja a korát, szólói viszont teljes értékűek, ha kell, érezni a jazz lüktetését is. Az intimebb zenei pillanatokban egyszerűen a tenyerét összedörzsölve vagy a körmein koppintva ad alapritmust. Huh, mekkora ötlet! Azt viszont nem gondoltam volna, hogy egy csellón így is lehet játszani. Vincent Segal – akinek saját kompozíciói is felcsendülnek, például az *Amenhotep* ráadászámában – basszus-, akkord- és szólóhangszerként is használja azt. Még a fúziós jazzból jól ismert *uprise* technikát is alkalmazza, az egyik darabban pedig fantasztikusan jó jazzharmóniákkal olyan akkordszólót vág le, hogy zongorán vagy gitáron sem lehetne különbül. Szólói átgondoltak, de érezni az intuitív erőt is. Ő nekem a mosolygós tökéletesség. A szelíden örület a szoprán-szaxofont megszólaltató Émile Parisien (tényleg párizsi, aki motorján száguldozik bukósisak nélkül, ahogy csellós kollégája meséli) jelenti, legalábbis nekem. Ő egyértelműen jazzista. Az archaikus jazzre annyira jellemző eksztatikus állapot előadásmódora,

hangzásai és külsőségbéli jegyei is észlelhetőek nála, abszolúte pozitív értelemben, hiszen ettől lesz játéka annyira hiteles és magasztos. Szólóban – ezen az érdekesen fátyolos hangú hangszeren, érdekes, a szoprán „szaxi” fényesebb hangzású szokott lenni – egyszerűen megható, amit csinál, olyan érzelmi telítettséggel játszik, hogy extrahálja az embert a valódi térből. Önkéntelen mozdulatai azt sugallják, annyira benne él a zenében, hogy nem képes uralkodni ezen a jelbeszeden. Lehet, hogy kicsi a hangszer? Amit viszont játszik, az nagy, nagyon nagy. Összjátékuk azt a professzionizmust sugározza, ami hatalmas erővel töltötte meg ezen az *unplugged* koncerten a nagytermet. Ugyan nincs jelen, de Vincent Peirani kompozíciói is felhangzanak, az *Esperanza*, az est utolsó száma könnyedebb opus, pár egyszerű harmóniára épülő, könnyen befogadható dallamvilágával, de a felfokozott, improvizatív előadás mégis (vagy éppen?) elragadtatást vált ki. Legalább zenéiben jelen van. Jobbulást neki!

Feltétlenül tiszteletre méltó, hogy egy kvartettből kényszer szülte trióvá alakult csapat elvállalja a fellépést. Biztos még ennél is több, ha négyen vannak, de bennem és a közönségben sem maradt hiányérzet. Katartikus élménnyel gazdagodhattunk.

Kovács Attila

Pikk dáma

A zenetörténet híres kártyajátékai. Bősze Ádám előadása. Auer Fesztivál. Csermák Antal Zeneiskola, Csermák-terem, 2025. július 31.

Az Auer Fesztivál egyik programja volt Bősze Ádám előadása, ahol a zenetörténet nézője a zenetörténet kicsit játékos oldalát megfogva, zenei stand-up műsorában mutatta be híres művészek kapcsolatát a kártyajátékokkal.

A *Pikk dáma – a zenetörténet híres kártyajátékai* című előadásából kiderül többek között, hogy Liszt Ferenc nagyon szeretett kártyázni, ám öntörvényűsége miatt nem szívesen ültek vele egy asztalhoz mások. Richard Strausst pedig csak a kártyázás tudta kikapcsolni, míg a Mendelssohn család egy kanyaró miatt rájuk szabott karantén idejét próbálta meg elütni kártyázással.

Liszt Ferenc whistezett, Richard Strauss a skatod kedvelte, a Mendelssohn család pedig rabouge-t játszott. A szóra-koztató történetekkel, zenei és képi illusztrációkkal tűzdelt előadás többször nevetést fakasztott.

A címben szereplő *Pikk dáma*, Csajkovszkij operája volt a laza kapocs Auer Lipóhoz, annyiban, hogy Csajkovszkij neki szánta a hegedűversenyét. A *pikk dáma* című operában egy tragikus sorsú kártyamániás ember elveszti az eszét azért, hogy megtudja a titkát a három lapnak, amivel mindig nyerhet. De maga Csajkovszkij is szívesen és szenvedélyesen kártyázott, szeretett nyerni, és nem vette szívesen, ha veszített. Ugyan ki szeret veszíteni? Van, aki csendesesen viseli, ám tudjuk, hogy vannak nagyon vehemens emberek, akik nem tudják elfogadni a vereséget. Liszt Ferenc például ilyen volt. Liszt kapcsán hallottuk a számomra legérdekesebb zenei bejátszást. Egy árnyképet vetítettek ki, amelyen egy kártyasztal mellett hárman verik a blattot. Liszt Ferenc nagyjából felismerhető volt rajta. A bejátszáson érdekes zongoraművet hallottunk, melynek szerzőjét kellett volna kitalálnunk. Több zeneszerző neve is elhangzott, ám gróf Zichy Géza nevét senki nem mondta. Az előadó biztosra ment – felajánlotta ugyanis, ha valaki kitalálja, a jövő évi Auer Fesztiválra bérletet vesz neki. Az elhangzott mű kapcsán hallottuk a történetet: egyrészt Zichy Géza, a félkarú zongoraművész (és még sok minden egyéb, érdemes utánaolvasni) zongoraműveiről, másrészt Liszttel való kapcsolatáról és kártyapartneri mivoltáról. Többször inkább hagyta Lisztet nyerni, mint elviselni a veszített játszma utáni dühkitöréseit.

Mint rendszeresen kártyázó, nagyon élveztem az előadást – bár a felsorolt kártyajátékok közül csak a pikk dámát szoktuk családdal játszani, és nagy csalóddal vettem tudomásul, hogy az általam leginkább szeretett és legtöbbet játszott tarokk nem került terítékre.

Az előadás kapcsán más oldalról kaptunk betekintést a komolyzene világába, megtudhattuk, hogy a zeneszerzők is hűvös emberek, nem tökéletesek, és a zenén kívül más szenvedélyük is lehet.

Rostetterné Nagy Rita

Felemelő, nosztalgikus, könnyed és humoros

Steven Isserlis és a Mendelssohn Kamarazenekar koncertje. Auer Fesztivál. Hangvilla, 2025. augusztus 2.

Az Auer Fesztivál kiemelt eseménye volt számomra a Mendelssohn Kamarazenekar és Steven Isserlis estje a Hangvillában augusztus 2-án. Kiváló vendég előadóművészekben az eddigi fesztiválokön és bérleti hangversenyeken sem volt hiány, csellisták is voltak közöttük többen is, el vagyunk kényeztetve itt, Veszprémben, Kováts Péter jóvoltából házhoz jön a világszínvonal. Isserlis személyében olyan muzsikust láthattunk-hallhattunk, aki szerelmes a zenébe, a hangszerjátékba. Ő volt az este sztárfellépője, ám az elhangzott műveket sem szeretném kihagyni.

Haydn *A Windsori kastélyának nyitányával* kezdődött a koncert, ami lendületes színpadi zene, kontrasztokkal teli előadása kiváló bevezetője volt a koncertnek, a szó nemes értelmében volt szóra-koztató zene.

Ezután lépett színpadra a szólista, hogy Haydn *D-dúr csellóversenyét* előadja. Azt szoktuk meg a szólistáktól, hogy csendben várják belépésüket az elhangzó zenekari expozíció alatt, esetleg csak néma gesztusokkal kapcsolódva be a zenei folyamatba. Isserlis azonban az első pillanattól játszott a zenekari anyag csellósólamát. Mosolyából, mimikájából, mozdulatainak lendületéből éreztük, neki fontos bekapcsolódnia akkor is a zenei folyamatba, amikor nem halljuk egyéni hangját – hiszen nagyon helyesen, nem szólt ki a zenekari szólamból, belesimult abba –, ekkor még csak láttuk, neki fontos a mű, minden pillanatával együtt akar lélegezni. Mikor elkövetkezett a szólista zenei anyaga, akkor azután hallhattuk is hajlékony, meleg csellóhangját. Közösséget alkotva a zenekarral, az összes megmozdulása tökéletes és szerves egységben volt muzsikustársaival. A közönség sok tagja számára valószínűleg nem ismeretlen művet úgy mutatta be, mint aki most fedezi fel, a hangokon túl olyan gesztusokat, hangsúlyokat talált és közvetített a műből, amit eddig nem hallottunk ki belőle. Minden hang egyformán fontossá vált, semmi nem sikkadt el, mindez olyan természetességgel, mintha

a hangszere is a testéhez tartozna, nincsenek technikai korlátok, csak áradó zene. A versenymű előadása után két ráadással ajándékozta meg a közönséget (és valószínűleg saját magát is): Szulhan Cincadze grúz csellista-zeneszerző *Csonguriját* vonó nélkül, csak pengetve, és Pablo Casals-tól a gyönyörű *Madarak énekét* játszotta el. (Csak az érdekesség kedvéért jegyzem meg, mindkét mű a szerző származása szerinti népzene-feldolgozás, az első a grúz népi hangszerre, a pengetős csongurira utal, a második egy katalán népdal.)

Az est második felében a zenekar két népszerű művet adott elő. Raveltől a *Couperin sírját*, amelyben a szerző a francia barokk aprólékosságát ötvözi a 20. század elejének hangulatával. Paszterszínekben, mozgalmas táncritmusokban bővelkedik, inkább nosztalgikus hangulatú, mint a címből sugallt gyászos. Hajlékony fúvósszólói igazolták a zenekar gyakori szimfonikussá bővülését.

Prokofjev *Klasszikus szimfóniája* igazi jutalomjáték volt a zenekarnak és a közönségnek egyaránt. A neoklasszikus stílusban megírt mű a századelő korszerű technikáját keveri a bécsi klasszikus stílussal, fanyar humorral, játékosan. Prokofjev olyan művet szeretett volna komponálni, „amit Mozart is megirigyelne”.

Az est igazán változatosra sikeredett, felemelő, nosztalgikus, könnyed és humoros pillanatok követték egymást, szóra-koztató és elgondolkodtató volt egyszerre. Sokáig nem fogjuk elfelejteni!

Rostetterné Nagy Rita

A hely szelleme és további közreműködők

A 75 éves Pannon Egyetem jubileumi interjúkötetének bemutatója. Pannon Egyetem, E kamaraterem, 2025. május 27.

A Pannon Egyetem 75 éves történelmének szentelt év talán legmeghatóbb percei-órái voltak azok, amelyekben volt és jelenlegi hallgatók részesei lehettünk az évfordulóra Gelencsér András volt rektor javaslata alapján készült riportkötet élő bemutatójának. Hogy rektorsága egyik legmeghatóbb eseménye volt, ezt éppen a jelenlegi rektor, Abonyi János szögezte le köszöntőbeszédében. Hogy egy kötetbemutatóra miért lehet éppen a „legmeghatóbb” jelzőt alkalmazni? Nos, a termet megtöltő tömegben mindenki szemében ott volt a válasz. Nekem, aki még a kis létszámú Veszprémi Vegyipari Egyetem hallgatója lehettem, azért volt szép és megnyugtató ez a pár óra, mert természetesen olvastam a jubileumi interjúkötet mind a 75 történetét, és mindegyikben ugyanazt az érzést fedeztem fel, mint amit volt évfolyamtár-

saim arcán láttam, látok, amikor évente összegyűlünk Hidegkúton, egyikünk birtokán. Azt a közös jó élményt, ami azóta is összeköt bennünket, hogy hallgatói jogviszonyunk leteltével kiléptünk az „életbe”. Az utánunk jövő generációknak hasonló élmények juthattak, mint nekünk, hiszen mindenki kíváncsi örömmel várta az élő kötetbemutatót, amit a szervezők négy pódiumbeszélgetésben csoportosítottak Kiss Nikolett és Felföldi Gábor értő vezetésével.

Először Heil Bálint és Gelencsér András volt rektorok, valamint Birkner Zoltán, a Pannon Egyetemért Alapítvány elnöke foglalt helyet a pódiumon, hogy meghatottan, de jókedvűen próbálják ecsetelni, egyetemi vezetőnek lenni sem csupán felelősség, hanem mélyen emberi kapcsolat is. Utóbbiba például belefér az is, hogy utólag „elnézi” a volt hallgató a szerves kémiai uv-t (utóvizsga), bármenynyire fájts is az a karó abban a pillanatban.

A siker útján – Alumni történetek címet viselte a második blokk, melynek keretében Gazsi Attilát, a VOSZ Veszprém vármegyei elnökét hallottuk arról, hogy bántja-e a soha meg nem valósult vegyészmérnöki karrier; Koók László biomérnököt arról, hogy a versenyszféra helyett miért választotta inkább a kutatói pályát. Olti Ferenc, aki talán csak „akasztott ember” nem volt, de mindig sikerrel vette az adott akadályokat, számomra talán a találkozó tanulságát mondta ki: tanulj meg legalább angolul tökéletesen, és tarts lépést az informatika fejlődésével. Ezt ő megtette, lett is belőle az informatika és a pénzügyi világ elismert képviselője. Jelenleg Balatonfüreden a Zsidó Kiválóságok Háza nevű intézményt vezeti.

A Tudomány, kutatás, innováció blokk vendége Navracsics Judit, Dublec Károly és Pósfai Mihály volt. Az elismert szakemberek tudományos pályájuk fordulópontjairól és az egyetemhez való kötődésükről meséltek.

Végül *Egyetemi mozaik* cím alatt ült a pódiumra Balla Emőke újságíró, aki a Napló színeiben tartott napi kapcsolatot az egyetemmel, Németh Zoltán tanszéki mérnök, az örökös regattatag és VEN- (Veszprémi Egyetemi Napok) zsűritag, valamint Varga Dévald Olivér, a HÖK (Hallgatói Önkormányzat) jelenlegi elnöke. Őt végképp irigylem, hiszen a számos derűs, nosztalgikus élményből, történetből a jelenlegi diákoknak is egyértelmű lehet, milyen értékes úton kezdték meg építeni felnőtt életüket.

Órsi Ágnes

Lúdanyó fényes arca, avagy hogy kerül a Tündérművész Paul Klee rózsái közé?

Lúdanyó meséi. Simon Izabella zongoraművész gyermekeknek szóló műsora. Laczkó Dezső Múzeum – Látványkönyvtár, 2025. augusztus 2.

Veszprém városa számtalan híres szülöttere lehet méltán büszke. A sorból nem pusztán zenetörténeti jelentőségével, de izgalmas életrajzával is kiemelkedik Auer Lipót hegedűművész, karmester, zeneszerző és zenepedagógus, aki a Thököly út 1. szám alatt töltötte gyermekkorát (az épület ma Auer-házként ismert, az EKF 2023 egyik projektje keretében újult meg), és a veszprémi Szent Mihály-székesegyházból indult el a világhír felé. Élt Párizsban, Oroszországban és az Amerikai Egyesült Államokban is; a világ zenei életét máig meghatározza munkássága, zenei témájú könyveit, hegedűiskoláját ma is használják, ő tekinthető a modern hegedűpedagógia egyik legnagyobb hatású mesterének.

Ahogy augusztus 2-án a Laczkó Dezső Múzeum felé baktattam, azon töprengtem, hogy vajon miért is nem vettem korábban részt az immár 11. alkalommal megrendezésre kerülő, a Mendelssohn Kamarazenekar által szervezett Auer Fesztiválon. Arra jutottam, hogy a komolyzenei programok nálam inkább az őszi-téli, semmint a nyári időszakhoz kapcsolódnak, most viszont kimondottan vártam, hogy a Látványkönyvtár hívőseiben meghallgathassam Simon Izabella zongoraművész műsorát. Az alapvetően Maurice Ravel azonos című művére felfűzött *Lúdanyó meséi* egy gyermekeknek szánt műsor, s ez is mutatja, hogy a fesztivál programja rendkívül változatos: kamarazene, zenekari estek és világzenei, népzenei koncertek is várták a zenebarátokat a különböző helyszíneken.

„Minden gyerek művésznek születik. A probléma művésznek maradni, miközben felnövünk” – Simon Izabella zongoraművész nem pusztán idézi Pablo Picasso gondolatát honlapján, de gyermekeknek szánt, interaktív műsoraival igyekszik elősegíteni a gyermekek „összművészi” készségeinek gondozását is. A címadó Ravel-mű tételeivel egybefűzve felcsendültek még Schumann, Mendelssohn és Mozart szerzeményei is, miközben a „varázsvászon”, vagyis a projektor vásznán Paul Klee, a svájci festő-hegedűművész az előadott darabokhoz kapcsolódó munkáit csodálhatták meg kicsik és nagyok.

Nemcsak a közönség állt családokból, hiszen Simon Izabella is a saját családja tagjait hívta segítségül a műsorban. A négykezes Ravel-művekben a plusz két kezét férje, a Kossuth-díjas zongoraművész, Várjon Dénes biztosította, a szóveges művek előadásában legkedvesebb művészbarátja, Csővári Csilla énekművész kölcsönözte csodálatos szoprán hangját Mozart Ibolyájának, valamint az esküvőjéről álmodozó lánykának is. A koncert ideje alatt Izabella leánya, Várjon Liána a közönség előtt vetette vászonra az éjszakai erdőn át vágtazó Tündérművészt. A rövid, kicsik számára is emészthető zenedarabok között Izabella a narrációjával, kérdéseivel, vicceivel csodálatosan kapcsolódott a közönség apró tagjaihoz, akik izgatottan ragadtak mikrofont, hogy megosszák egymással és a művésznővel gondolataikat.

Bár a terem mérete éppen megfelelt egy ekkora közönségnek, sajátosságai miatt talán mégsem a legideálisabb helyszín egy kisgyermeknek szánt programhoz. A Látványkönyvtár ritkaságai, például az 1487-ben nyomtatott, Arisztotelész-kommentárokat tartalmazó ősnymtatvány, vagy az 1488-ban készült Thuróczy-krónika védelme érdekében a helyiségben tilos ételeket, italokat fogyasztani, s egy óra ételital nélkül hosszú idő lehet a kicsiknek. Szerencsére a program kellőképpen lekötötte a figyelmüket, így egy óra után „baleset” és ribillió nélkül távozhattunk a közös mesévilágból a sajátunkba vagy a valóságba.

Nyakas-Fehér Fatime

Régizenei Napok 2025

Mint 2013 óta – egy kivétellel – minden nyáron, idén is megrendezte az Orlando Énekegyüttes immár 12. alkalommal a veszprémvölgyi jezsuita romtemplomban a *Régizenei Napokat*, melynek fő célkitűzése, hogy a régebbi korok zenéje eredeti hangszereken és előadásmódban szólaljon meg, illetve előkerüljenek olyan „elfeledett” művek is, melyek igényt tarthatnak a mai nap is érdeklődésünkre, csak valamiért hosszabb-rövidebb ideig feledésbe merültek vagy az érdeklődés fő sodrából kimaradtak.

A nyitó koncert július 22-én az idén 25 éves Orlando Énekegyüttes műsora volt, melyen változatos program hangzott el (Pierre de Manchicourt: *Kyrie*, Heinrich Schütz: *Da pacem Domine*, Pierre de Manchicourt: *Gloria*, Claudio Monteverdi: *Adoramus te*, Pierre de Manchicourt: *Santus*, Heinrich Schütz: *Vater unser*, Pierre de Manchicourt: *Agnus Dei*, Josquin des Prez: *Qui habitat* – 24 szólamú kánon). A koncerten közreműködtek: Rostetter Szilveszter (orgona), Szimicsek Lilla és Nagy Tamás (furulya), Veres Dorottya (nagybőgő), valamint az Orlando régi és jelenlegi énekesei. Különleges élményt jelentett a záró kánonban való részvétel, melyen mintegy 48-an énekelhettük Josquin művét. A nyitó napot négy koncert követte.

23-án *Ex tenebris ad lucem – a sötétségből a világgosságra* címmel adott koncertet a Myzla Ensemble – négy fiatal, akik a Miszla Barokk Régi Zene Akadémián találkoztak és kezdték el a közös munkát. Mindnyájan több hangszeren játszanak, ahogy ez a barokk korban teljesen magától értetődő volt, így alkalmuk van a kísérletezésre, többfajta közös hangzásban rejlő lehetőségek felfedezésére. Évek óta trió, kvartett vagy gamba consort felállásban muzsikálnak együtt, de többször is kamarazenekarrá bővültek, ahogy ezen az estén is. A hangszeresek neve (dőlt betűkkel a Myzla Ensemble tagjai): Szalay Lotti, Phyllis Breit – oboa, *Bréda Zsófia*, Gaál Julianna – hegedű, *Hervai-d'Elhoungne Klára* – brácsa, *Nagy Réka* – cselló, Szomor Dániel – nagybőgő, *Schallinger-Foidl Artúr* – orgona. Az est énekes szólistái Nagy Anna Sára és Cserményi Zsombor voltak.

Részleteket hallhattunk Zelenka műveiből (*Lamentation pro Die Mercurii Sancto; Requiem; Missa Votiva*), melyek szoprán- és basszusszólóra íródtak, Bach *d-moll triószonátáját* játszotta az együttes, majd Bach 49. *kantátáját* hallhattuk basszus- és szopránzóval.

Nagyon stílusosan, hajlékonyan és szépen játszott az együttes, az énekesek – akiket korábban már többször is hallhattunk Veszprémben a *Régizenei Napok* keretében – korhű díszítésekkel, ízlésesen és ígéretesen szólaltatták meg a rájuk bízott szólamokat. Szép este volt!

24-én a *Régizenei Napok* „atyja”, Nagy Csaba lantművész estje volt, aki *Et in terra (És a földön) – reneszánsz lantművek Itáliából* címmel játszott nekünk. Mindig nagy öröm számomra, ha Nagy Csabát hallhatom élőben. Maga a megtestesült reneszánsz ember, ahogy kezében-nyakában a lanttal csendben leül, és kibontja a lanttabulatúrában lejegyzett akkordokat, dallamokat, ami még egy kottaolvasó ember számára is nem kis fejtörést okoz, maga a kiegyensúlyozottság és béke. Olyan nyugalom árad belőle, hogy a hallgató meditatív állapotba kerül a játékát hallva. Mind ezt természetes szerénységgel teszi, csak árad a zene, és nyugalom van. A jezsuita romtemplom pedig kiváló helyszín ehhez. Minden alkalommal talál valami tematikát, ahol a hallgatóság számára újat tud mutatni. Mikor vége a leírt programnak, és a közönség tapsán érződik a további érdeklődés, minden egyes alkalommal azt mondja, nem készült ráadásra, de szívesen beszél a lantról, a tabulatúráról és bármiről, ami kérdés megfogalmazódott bennünk. És kérdezzük, és ő válaszol, mutat hangszert, kottát türelemmel. Köszönjük!

25-én a *Cantica Aeterna* (örök dallamok) öt tagból álló énekegyüttes műsorát hallhattuk. A 2023-ban alakult énekegyüttes repertoárján olyan művek szerepelnek, amelyek kis létszámú énekegyüttesen is jól megszólaltathatók, a maguk műfajában és korában klasszikusok, azaz elsőrangúak, s mindezt lehetőleg elsőrangúan megszólaltatva. A koncertet hallva ez a kitűzött cél teljesült! A tagok mindegyike megszólalt és gyakorlott énekes, szólóban vagy különféle együttesek és kórusok köteléké-

ben énekelnek itthon és a nagyvilágban. A koncert címe: *Lamentationes – Siralmak*. Erről elsősorban Jeremiás próféta siralmi jutnak az ember eszébe, ám ezen a koncerten csak egy mű, Tallis használta fel Jeremiás próféta siralmainak egy részét, a többi vagy zoltárszóveget, himnuszt, vagy költeményt zenésített meg. Az elhangzott nyolc mű nem egy korból származik, de mindegyik gyökere a reneszánsz vokálpolyfónia. Műsorukon Philip Hayes (1758–1797), Adrian Batten (cca: 1637), John Tavener (1944–2013), Orlando Gibbons (1583–1625), David Hurd (1950) egy-egy és Thomas Tallis két műve szerepelt. Az énekegyüttes tagjai mind remek énekhanggal megáldott, érzékeny művészek, akik a kamaraéneklésnek olyan fokára jutottak el, ahol egymás lélegzetvételét is figyelembe tudják venni. Minden megszólalásuk árnyalt, kiegyensúlyozott. Ők maguk a honlapjukon azt írják: „Örök dallamok, melyek az emberi hang dicséretét zengik”. Ebből kaptunk ízelítőt ezen a nyári estén.

26-án, az utolsó estén régi ismerőseket köszönthettünk Jonatan Alvarado (tenor) és Ariel Abramovich (vihuela) személyében. (A vihuela reneszánsz hangszer, gitár formájú, 6-7 páros húrral. A modern gitár és a lant elődjének számít.) Az előző évi *Régizenei Napok*on Maria Cristina Kiehrrel már vendégei voltak a fesztiválnak. Most csak ketten varázsoltak el bennünket egy 16. századi guatemalai daloskönyv, a *Huehuetenango* előadásával. Különös kamaraműfaj a mozgékony tenor hang, mely folyamatos hullámzásban van, egyik hangja sem egyenes, és a vihuela kísérete, ahol a pengetés után már nem változik a hang ereje. Mégis nagyon jól hangzik együtt, minden indulás és érkezés hajszára együtt van.

Csodálatos helyszín, csodálatos koncertek – megbízhatóan minden évben ez a *Régizenei Napok* Veszprémben. A völgy nyugalma, a városban található 2-3 fokkal hűvösebb levegő, a koncert végén kilépve megcsap a naplemente utáni még világosság, és csend, jó levegő. Maga a templombelső pedig lenyűgöző teret ad a koncerteknek, jó akusztikája miatt a tér bármely szólistának, kisebb zenei együttesnek ideális helyszín a fellépéshez.

Rostetterné Nagy Rita

Hogyan váljunk régizene-baráttá?

25 éves az Orlando Énekegyüttes. *Veszprémi Régizenei Napok*. Jezsuita templom, 2025. július 22.

„Könnyen, gyorsan”, amit az effajta címek általában ígérnek, szóval könnyen és gyorsan biztosan nem. Amikor Vikman Pál hét gimnáziumi barátjával, lovassys diákként elindult ezen az úton, csak a bűvölet okozta kíváncsiságot érezték, és a maguk örömeire kívántak muzsikálni. Felfedezni a reneszánsz vokálpolyfónia részleteiben

kevésbé ismert világát, az ölelkező szólamok alkotta bonyolult struktúrákat, a hangokból épülő katedrálisokat, ahol minden motívum egy-egy fontos építőkö, ahol nincs helye semmilyen zenei szélsőségeknek vagy magamutogatásnak, mert a mű épülete csak így állhat meg... És amikor helyére kerül a zenei „zárókő”, egy-egy átetsző-kristálytisztán zengő „ámen”, az ember lelke örvend s kitárul...

Mert reneszánsz zenét énekelni – tapasztalatból mondom – nagyon, nagyon jó. Bizonyos szempontból jobb, mint hallgatni, különösen, ha a hallgató nem igazán tudja, *mit* hallgasson. Amikor az Orlando, megőrizve a „magunknak muzsikálunk” örömét, célul tűzte a mindenkor hallgatóság bevezetését ebbe a sajátos zenei világba, nem keveset vállalt magára. Rohanó, hangos, zűrös világunkban megtanít bennünket türelemmel lenni, figyelni, kívánni és felfedezni a folyamatosan kanyargó, tetszőlegesnek tűnő hangfolyamok alkotta rendszert, értékelni az apró elmozdulásokat, a részek összessége helyett észrevenni az Egészet.

Bizonyára voltak a jezsuita templomot zsúfolásig megtöltő közönség soraiban olyanok, akik ezen az úton már messzire jutottak, s olyanok is, akiknek talán sok egyben 40 perc intenzív fül- és agytor-na. Rájuk is gondolt Vikman Pál, amikor a kevésbé ismert németalföldi Pierre de Manchicourt (1510–1564) hatszólamú miséjének tételei közé egy-egy kora barokk motettát ékelt. Az utóbbiak zenei nyelvezete ugyanis egészen más, talán ismertebb is – a vokálpolyfónia „vízszintes” szerkesztése helyébe a „függőleges” lép, a szólamok súlya, szerepe megváltozik, megjelenik a sajátos szólamkarakter, az akkordikus gondolkodás, egyre nagyobb szerephez jut a hangszeres kíséret, és dús érzelmek, meglepő fordulatok teszik lehetővé a szabadabb interpretációs gyakorlatot. Röviden: nagyon más ez a zene. Máshogy kell hallgatni, és az előadótól is más erényeket követel meg, olyanokat is, amelyeknek a 16 énekes még nincs teljesen a birtokában. Az Orlando az *Adoramus* (Monteverdi) és a *Vater unser* (Schütz) előadásával jelezte: bekukkantás után be is lép a barokk színes, izgalmas, drámai világába.

Az est főszereplője azonban (miként az elmúlt 25 esztendőé is) az érett reneszánsz muzsikája volt. A *Missa Veni Sancte Spiritus* előadásában felcsillantak az énekegyüttes igazi erényei: a kiművelt hangok alkotta kiegyenlített szólamok, a tudatos építkezés, a hatalmas zenei „boltívek” magabiztos, ugyanakkor érzékeny formálása, a gyönyörű zárlatok, mindehhez pedig a komoly koncentráció s az egymásra figyélés: az együtt muzsikálás alfája és ómegája. Mindez átítatta a hangverseny végén felcsendülő igazi zenei kuriózum – a 15. században alkotó németalföldi Josquin des Prez 24 szólamú *Qui habitat in adiutorio Altissimi* kezdetű kánonja – előadását is. A reneszánsz vokálpolyfónia – és a 25 orlandós év – summája ez a hihetetlen darab, amelyben a jelenlegiekhez az énekegyüttes korábbi tagjai is csatlakoztak, teljesen megtöltve a jezsuita templom nem kicsiny apszisát. Ahogyan a karnagy fogalmazott:

ebben a műben minden benne van, amit a reneszánsz kor tudott. S amit csak akkor, csak ott élhettünk át, az a helyszín, a mű, az előadók és a hallgatóság tökéletes egybefonódása. A 6–6 szólamú kánonban megszólaló szoprán, alt, tenor és basszus, a 91. zsoltár latin textusa, a templo- mi akusztika, amely sokkalta több, mint „hanghullámok terjedése”, mert ezüst- arany szítalással mindent bevon, beborít, mindenkit a spirituális varázslat részévé tesz... Ezt nem tudja semmilyen hang- versenytérmi megszólaltatás vagy pláne hanghordozós visszahallgatás pótolni. Ez mindig egyszeri, egyedi és megismételhet-etlen. (De hogy hatása mennyire időtlen, arra egy zárójeles példa: Orbán György 1988 júniusában vetette papírra „Josquin ürügyén, alázattal” megjegyzéssel *Rorate coeli* című, 16 szólamú sűrű kánonát. Kez- zemben a kotta – a kései utókor kalapeme- lése a reneszánsz géniusza előtt.)

Kavarognak a kupola alatt a han- gok, szállnak, csivitelnek, összeölelkeznek, szétválnak, tovább szárnyalnak... Feledhet-etlen pillanatok voltak. Köszönet érte.

A jezsuita templom közönsége hosz- szú, forró vastappsal köszöntötte a jubi- láló együtttest – és közös énekkel! Az esti imarend, a completorium, azaz a nap be- fejezése keretében hangzott el a *Salve Re- gina* gregorián és Thomas Tallis hálaadó kánona, a két éneklő bakonybéli szerze- tes, Izsák és Günter javaslatára. Kiderült: mindenki, aki ott volt velünk hallgatni, ve- lünk énekelni, tudta: hogyan váljunk régi- zene-baráttá. Hát így.

C. Szalai Ágnes

Bonzsúr, Svájc!

Bon Schuur Ticino. Svájci–olasz vígjáték (2023). Agóra Veszprém Filmklub, 2025. szeptember 8.

Van egy klasszikus Monty Python-szkeccs, amiben egy svájci órákat csempésző férfi szerencsétlenkedik a vámnál, a hivatalnok szigorú fellépésének köszönhetően, végül a jelenet természetesen totális abszurd- ba torkollik, a Pythonoktól nem meglepő módon. Miért is ezzel a felütéssel kezdem a *Bonzsúr, Svájc!* című svájci–olasz vígjá- ték kritikáját? Egyrészt mert kapásból el- süthetek egy Svájchoz köthető közhelyet – ami ugye, mint tudjuk, az órák mellett a tehenek, bankárok és multifunkcioná- lis zsebkütyük hazája –, másrészt mert fil- münk is bővelkedik abszurdításban.

Kezdve a merész felütéssel, misze- rint egy médiavállalkozó javaslatára nép- szavazást írnak ki az országban, hogy a négy hivatalos nyelv (német, francia, olasz és rétoromán) helyett csak egy legyen. A szavazatok alapján ez meg is valósul, ám meglepő módon nem a többség által be- szélt német, hanem a francia nyelvhasz- nálat kerül ki győztesen. Főszereplőnk, a rendőrként eddig nagyjából nyugodt éle- tet élő, német ajkú Walter Egli legnagyobb megdöbbenésére, hiszen nem beszéli a

franciát, ráadásul ő is azt a feladatot kap- ja, hogy gondoskodjon az egynyelvűsége történető áttéréséről. (Édesanyja, akinek ka- raktere amúgy is kiemelkedik a melléksze- replők közül, harciasabban reagál, amikor partizáncsapatot alakít az egynyelvűség ellen.) Mindez, a táblák lecserélésén túl, számos olyan konfliktust szül, amelyek ki- váló komikumhelyzetek, főként a német- tet beszélő svájciak rovására. Bár sajnos ezeket a helyzeteket csak ímmel–ámmal használják ki, többségében bugyuta poé- nokat lövöldöznek, amelyekben sztereotipizálva odaszúrnak a három fő nyelvet használóknak, így a franciák nagyképűek és arrogánsak, a németek szabálykövetők és kicsit bumfordiak, és persze az olaszok heves vérmérsékletűek. Azokon a jelenete- ken is csak a szemöldökömet húzogattam, amikor az volt a vicc tárgya, hogy sokan csak azért berzenkednek az egynyelvűség- től, mert a középkorúak már nem tudnak új dolgokat megtanulni.

Talán csak egy izgalmasabb jelenet volt, amikor Németországban a kötelező francianyelv-tanulás miatt hozzájuk emigráló svájciakra panaszkodnak (és itt a mögöttem ülő hölgy finoman figyelmez- tette barátnőjét, hogy itt bizony úgyneve- zett áthallással találkoztunk), egy anyuka például felháborodva kérdezi, hogyan fog a gyereke rendesen németül megtanulni, amikor az óvodájában már öt svájci is van.

Az alapkonfliktus a hasonló vígjáték- kok törvényszerűsége alapján persze csak még abszurdabbá válik, Svájc polgárhábo- rús helyzetbe sodródik, ám innentől a törté- netvezetés sajnos sablonossá és a poénok még bugyutábbá válnak, és a film nagy- jából egy átlagos romantikus vígjáték mi- nőségének szintjére zuhan, tele klisével: a főszereplő számára idegen helyre utazik, megismerkedik a Nővel, miközben titkolja igazi kilétét, ami újabb konfliktusokat vált ki, majd a riválisok szövetségesekké vál- nak, és végül megmentik az országot. De a filmet nem.

A végeredmény tehát nem jóízűen röhögős abszurd szatíra, „csak” egy bohó- kás, habkönnyű vígjáték, még úgy is, hogy az alaphelyzet izgalmas. A vasárnapi ebéd utáni punnyadáshoz ideális.

Németh Csaba Miklós

É-Desh élet

Desh-koncert a Gyárkertben.
2025. augusztus 15.

A pop- vagy mainstream zene műfaja soha nem arról volt híres, hogy túl sok időt és teret hagyjon az előadóknak. Fejlődni, ki- bontakozni, hibákat elkövetni és jóváte- ni a popzenében nem igazán lehet, hiszen nincs rá idő. Egyből jön a másik, a kom- plettebb, később, hibátlanabb, tökéletesebb, érdekesebb.

Ezt a jelenséget a magyar zeneipar- ban is észrevehetjük, és annak szereplői is rég felismerték már. Egy-egy ismeret-

lenségből érkező előadó olyan sebesség- gel képes létrehozni szinte teljes életmű mennyiségű portfóliót néhány év alatt, amire régebben nem volt példa. Ez ter- mézetesen annak köszönhető, hogy a mainstream zenét fogyasztók figyelme, pénze és kegyei manapság olykor tényleg már csak napokra vagy hetekre tüntetik ki ezeket az előadókat. Az előbb felsorolt dolgok elapadása pedig hatványozottan igaz akkor, ha az énekes nem készít elég tartalmat, melyet folyamatosan fogyasz- tani lehet.

Nem is elsősorban a zene fontos te- hát, hanem szinte bármilyen produktum, kontent, ezért hívhatjuk Desh Gyár- kert-beli buliját is inkább produkciónak, mint koncertnek, hiszen a zene csak egy része volt annak a show-nak, amit a kö- zönség megtapasztalhatott.

Felesleges lenne azonban túl szigo- rúnak lenni Desh-sel szemben, hiszen performance-ával nemcsak megtöltötte a Gyárkertet, de pörgős és élvezhető alakítást nyújtott a főként fiatalokból és azon belül is inkább tizenévesekből álló veszp- rémi közönségnek.

A muzikálisan szinte teljesen beha- tárolatlan műfaj, amit Desh képvisel, tar- talmaz pop-, rap-, trap- és alternatív zenei elemeket is, de inkább tűnik egy pilla- natnyilag jól eltalált trendi egyvelegnek, mintsem egy óvatosan átgondolt, precízen megalkotott stílusnak. A csak az utóbbi hónapokban kiadott több album viszont azt mutatja, hogy Desh is érti: a mai pop- zenében a sikereket meg kell lovagolni, és azokból minél többet ki kell facsarni, mert a reflektorfény nem időzik el túl sokáig ugyanazon az előadón, talán még akkor sem, ha az látszólag mindent tökéletesen, hiba nélkül csinál.

Az élvezhető, minőségi háttérzajnak inkább tűnő koncert pontosan olyan él- mény volt, mintha rövid, súlytalan vide- ókat nézne és hallgatna az ember. Mind zeneileg, mind szövegileg túltöltve, a do- pamin maximalizálásának érdekében, mon- dandójában azonban mégis szinte üresen. Az éneklő, ugráló vagy akár a színpad előtt pogózó hallgató helyett sokkal in- kább lehetett látni mobiltelefonnal felvétel- készítő fiatalokat, akik készülékeik képer- nyőjén keresztül élvezték az eseményt.

Az első pár szám után alkotótársával, Young Fly-jal kiegészülő Desh többször fel is szólította arra a közönséget, hogy egy kicsit több interakció legyen a színpad és a nézőtér között, ez azonban rend- re elmaradt, vagy csupán másodpercek után elhalványult. Az üzenet egyértelmű volt: Desh azért volt a Gyárkert színpadán, hogy szórakoztassa a közönséget pénzü- kért cserébe. Hiányérzete azonban csak akkor lehet az embernek, ha a mainstream zenét, a Desh jelenséget vagy az életet túl- gondolja. Aki legalább egy Desh-koncert idejére el tudta ezt felejtetni, annak tetszett. Utána már lehetett akár a koncert idő- tartamának sokszorosán keresztül is fej- tegetni az egészet, és cikket írni róla egy kulturális folyóiratba.

Slemmer Bence Manó

Felesleges hangok nélkül

Az Urbán Orsi Group koncertje. Papírkutya, 2025. szeptember 9.

A '60-as, '70-es években indult kísérletező fúziós jazz zenéjét játssza ez a csapat, amit én Joni Mitchell és a kor jazznagygyűin közös munkáitól Miles Davisen át Chick Coreáig és Lee Ritenourig megannyi előadótól hallgattam és szerettem. Ha a jazz műfaján belül mindenképpen kellené valahol egy olyan merítést végezni, ami számomra megújítás és/vagy elfáradás nélkül hosszasan hallgatható, akkor ez az a zenei világ. Vokális jazz, teret adva a hangszeres művészek improvizációinak, olyan groove-okkal megtámasztva, ami a hátára emel és visz magával. A harmóniak követhetők, nincs túlbonyolítva, de nem is túl rádióbarát smooth jazz. Klubkörülmények között ugyanúgy élvezhető, mint nagy terekben (érzésem szerint nagyobb fesztiválokon is megállná a helyét), köszönhetően Orsi magával ragadó stílusának, amellyel bármekkora tömeget képes megszólítani. Szeretem, hogy ez a muzsika úgy tölti meg a teret, hogy átlátni a zene szövetén. Nincsenek feleslegesen eljátszott hangok, túlrítmizálás, miközben hallhatóan virtuóz a játék. Úgy feszes a basszus- és

dobjáték, hogy a díszítéseknek mindenhol funkciója van, semmi toladás nincs a kíséretben. Az egyetlen harmóniahangszer a gitár, ami mind a játékban, mind effektjeiben tökéletes szőnyeget terít a muzsika alá, és az egyedi hangolásnak köszönhetően a szólók is az átlagos hallgatói fül számára érdekesek, egyediek. A szaxofon és az ének pedig mindezen zene tetején a tökéletes párpai egymásnak. Igazi profik és igazi kedvencek számomra a magyar jazz-palettán.

A koncert három feldolgozással indult. A '87-ben Diane Schuur által énekelte *Caught a Touch of Your Love*-ot, majd a '80-ban Grover Washington Jr. lemezén kiadott *Winelight*-ot követte egy ismertebb – sokak által Miles Davisnek tulajdonított, de állítólag erről máig vita zajlik – dal Birta Miklós-féle feldolgozása, a *Nardis*. Majd jött Urbán Orsi saját szerzeménye, a *Half Done*, amely szerzemény kicsit kikacsint a könnyen emészthető zenék sorából. Ezután egy Esperanza Spalding-dalfolyam jött, a *Fall In*. Érdekes, hogy a bőgő menyire nem dominál ebben a dalban, pedig ez Spalding második hangszere. Eddy Harris *Freedom Jazz Dance*-e következett, amelyet szintén Birta Miki hangszerelt, és ez sem kevésbé free, mint a saját szerzeményük. Jut eszembe, Urbán Orsi azon túl, hogy a legkacifántosabb énekhangokat is könnyedén elénekli, az improvizációi is végtelenül vagányak, némelyiket még egy nyakba akasztható Yamaha szín-

tetizátorral is kíséri uniszónóban. Mindezt döbbenetesen lazán és muzikálisan. Azt már sok helyen leírták, hogy milyen kellemes mély hanggal áldotta meg a sors, de a magas lágéban is tökéletesen hoz mindent, elég komoly hangtartománnyal rendelkezik.

Miután már minden hangot eljátszottak, megjött Joni Mitchell is a műsorba a *Black Crow*-val és Birta Miki finoman kidolgozott gitárintrójával. Nagyon kedvemre való ez a groove és dallamvilág, amit ez a szerzemény képvisel, és ahogy ez a zenekar megszólaltatja. Stanley Turrentine *Sugarja* kétféle értelmezésben is megszólalt ezek után. A szerelem édessége eredeti nyelven, majd Orsi magyarul írt szövegében a kulináris édességek előnyei és hátrányai is teret kaptak. Ismét kaptunk egy nagyon dögös énekszólót, majd zárásul egy mókás magyar versszakot. James Taylor *Don't Let Me Be Lonely Tonight*-ja következett '72-ből, ami eredetét tekintve kicsit kilógott a sorból, ugyanis az eredetiek elég kevés köze van a jazzhez, de a dalválasztás és az átírat kiválóan sikerült. Zárásképpen kaptunk egy laza és dögös *Summertime*-ot. Kerek és mesterien összerakott koncert volt, jöjjenek máskor is!

A zenekar tagjai: Urbán Orsi – ének, Yamaha Sonogenic, Kollmann Gábor – alt- és szoprán-szaxofon, Birta Miklós – gitár, Hárs Viktor – basszusgitár, Banai Szilárd – dob.

Nyakas Krisztián

Foglalkozása: könyvtáros

Monok Istvánt jól ismerjük Veszprémben – és jól ismerjük a könyvtárak világában is. Nem volt könnyű dolga a beszélgetést vezető Géczi Jánosnak, amikor a bevezetőben tömören összefoglalta, hogy ki is a *Társalgó* vendége: Széchenyi-díjas tudós, művelődéstörténész, könyvtörténet- és olvasmánykutató, s az egész életét végigkísérően, egyszerűen: könyvtáros.

A *Társalgó* programsorozat délutánja, vendég: Monok István. Tegularium (a Dubniczay-palota pincészetje), 2025. szeptember 17.

Társalgó 2–3.
Szubjektív családörténet
A *Társalgó* programsorozat délutánja Déli Lakatos Sándorral, Közreműködött Kalló Zoltán vezetésével. Kábelcsa Babuszínház, Deák Ferenc utcai Rendezvényközpont.
2025. május 21.

Séd, 2025. 4. sz., 33. old.

Így muzikáltunk...
A *Társalgó* programsorozat délutánja Déli Lakatos Sándorral, Közreműködött Kalló Zoltán vezetésével. Kábelcsa Babuszínház, Deák Ferenc utcai Rendezvényközpont.
2025. május 21.

Séd, 2025. 4. sz., 34. old.

Azt írtam, hogy „egyszerűen”, de ha Monok Istvánt kérdezzük arról, hogy mit jelent számára a könyvtárosság, akkor egy szép, összetett szakma vagy inkább hivatás képe rajzolódik ki. A könyv- és olvasmánytörténet mentén tudjuk megfogalmazni, hogy mi az, hogy Európa, mi az az összetartó erő, ami Európát Európává teszi. A könyvtár, a könyvtáros egy eszme: amikor a 18. végén a kötetkatalógusok helyébe léptek a cédulakatalógusok, ez azt is jelentette, hogy a korábbi hierarchizált rendet egy demokratikus rendszer, az ábécé demokratizmusa váltotta fel. A könyvtárak nem pártos tudást őriznek, örökségnek tartanak minden megjelent kötetet, függetlenül attól, hogy egy adott könyv milyen politikai vagy erkölcsi tartalmú. Az IFLA 2002-es világtalálkozóján fogalmazták meg, hogy a könyvtáros a munkája során nem veheti figyelembe a szubjektív értéket. (Jelen cikk írójának megjegyzése: a magyar könyvtárosság etikai kódexe is tartalmaz ennek megfelelő pontot.) A nemzeti könyvtárak a teljességre törekszenek a gyűjtemény kialakításakor és megőrzésekor – ez sokszor zavarja a mindenkori hatalmat. A könyvtárak gyűjteményét használva sokkal átfogóbb képet kaphatunk bármiről (főleg a mai modern eszközök hasz-

nalatával, a digitalizálás lehetőségének kihasználásával), mint az egyéni olvasottságra támaszkodva, hiszen a mai emberek, kutatók sem tudnak életük során több művet elolvasni, mint az ókori vagy középkori tudósok.

A beszélgetés egy későbbi pontján szóba került, hogy vajon hogyan változtat meg a mai könyvtárhasználati szokásokat az internet és a mesterséges intelligencia. A kérdés megfogalmazója arra is kíváncsi volt, hogy vajon mennyire butítja le a tudást az így

megszerzett információ. Monok István elsősorban nem abban látja a veszélyt, hogy felkészületlenül, csak a legelsőként felbukkanó keresési találatokat használjuk. Ennél sokkal nagyobb veszély lehet, hogy az IT-szakemberekkel, a programozókkal történő közös munka megváltoztathatja a gondolkodásunkat – arra haladunk a problémafelvetésben és -megfogalmazásban, ami leprogramozható. A mai technológia, a mai modern keresők sokat segíthetnek a kutatásban, de arra kell használni őket, amire valók. Ugyanakkor az, hogy a jól használható adatbázisok lerövidítik a kutatásra fordítandó időt és egyszerűbbé teszik a folyamatot, azzal is jár, hogy elveszítjük azt az olvasottságot, a mintegy mellékesen megszerzett tudást, amire korábban egy-egy adat felkutatása során szert tettünk, és sokszor kevésbé látjuk az összefüggéseket. A könyvtárak nem fölöslegesek, egy jó tájékoztató könyvtáros olyan információkat is megtalál, amire mások nem képesek, nagyon sokat tud segíteni a kutatóknak. A könyvtárnak sokszor csak a megjelené-

si formája változik: a digitális könyvtár ugyanolyan gyűjtemény, mint a hagyományos. A számítógép nem helyettesíti az emberi tudásunkat, de hatalmas pluszt tud adni a könyvtáraknak, a könyvtárosoknak és a könyvtárhasználóknak is.

Természetesen sok egyéb téma is szóba került a beszélgetés során, az életrajzi érdekességektől az olvasmánytörténeti kutatásokon és a szülőfaluról írt monográfián keresztül a jelenlegi szépirodalmi olvasmányélményekig. Valamennyi témát átítatta az ember és a tudós, a kutató felelősségének hangsúlyozása. Ő ezt arra a kevésbé ismert életrajzi epizódra vezeti vissza, hogy eredeti szakmája kőműves volt, és egy ideig építőmérnöknek is tanult, de én azt gondolom, hogy ez sokkal inkább az alaptermészetének a része.

Külön említést érdemel *A könyv és az olvasás Zalamerenyén, 1746–1846* című monográfia, melynek kapcsán Gécz János a lokálpatriotizmusra kérdezett rá: ilyen pályáiv után miért ír valaki olyan témáról könyvet, ami senkit nem kell, hogy érdekeljen a falun kívül? Monok István úgy gondolja, hogy mindenki lokálpatrióta, mindenki idealizálja azt a közösséget, ahol felnőtt, hacsak nem érte valami trauma. Benda Kálmán történészre hivatkozott, akinek elképesztő tudása és rálátása volt a magyar és európai történelemre, mégis rendkívül fontosnak tartotta a helyismereti kutatók aprólékos munkáját, mert lehet, hogy nem ismerik a modern megközelítési módokat, de ők bányásszák ki a levéltárakból és a könyvtárakból az adatok tömegeit.

A Merenye-könyv kapcsán felvetődött az a kérdés is, hogy össze lehet-e hasonlítani egy főúri könyvtárat és egy 100 fős falu könyvtárat. Válaszként egy rendkívül érdekes gondolatmenetet kaptunk az eltérő kelet- és nyugat-magyarországi fejlődési folyamatokról.

Rendkívül tartalmas és érdekes beszélgetés tanúi lehetünk a résztvevők. Örölnék neki, ha máskor is lenne lehetőségünk Veszprémben Monok Istvánt hallgatni.

Schreiber Márta

Mit kezdünk a ránk bízott idővel?

A Társalgó programsorozat délutánja, vendég: Monok István. Tegularium (a Dubniczay-palota pinceszintje), 2025. szeptember 17.

A sors úgy hozta, hogy soha nem találkoztam még Monok Istvánnal, pedig akár össze is futhattunk volna. Géczy Jánostól, a házigazda Védjegyet Veszprémért Egyesület elnökétől így hangzott a vendég bemutatása: ő az a professor, akivel elég gyakran találkozhattak már a veszprémiek.

Veszprémi Szemle 72.
Pannon Egyetem, E kamaratörvény, 2024. március 22.
Ez a kötet a megújult kiadás, az EKV-tól kezdve a Magyar Könyvtárosok Egyesületének kiadásában. A kötetben a legújabb kutatások és a legújabb gondolatok találkoznak. A kötetben a legújabb kutatások és a legújabb gondolatok találkoznak. A kötetben a legújabb kutatások és a legújabb gondolatok találkoznak.

Séd, 2025. 2. sz., 45. old.

A püspöki-érseki levéltár ismert kutatója, az egykori *Vár Ucca Tizenhét* negyedekönyv egyik mentora, Széchenyi-díjas tudós, irodalomtörténész, művelődéstörténész, az OSZK volt főigazgatója, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója, sok mű szerkesztője, aki több doktori iskolában is dolgozik, egyben több kontinenst átfogó tudományszervező, de elsősorban könyvtáros. És a felsorolás korántsem teljes. A következő beszélgetés, előadás pedig azt a ritka élményt adta a közönségként ott ülőnek, hogy kivételes pillanatoknak lehet tanúja. Mert az megadatik a gondolkodó embernek, hogy évei előrehaladtával rájön, mi miért történt, ki nek milyen szerepe volt az ő életében, de hogy ilyen általánosan érvényes, előremutató tanítást kaphassunk, az nem sűrűn fordul elő.

A kapcsolódási pont azonnal az első kérdés volt Géczy Jánostól: – Mi az, hogy könyvtáros?

Mint kiderült, Monok Istvánnak harmadéves kora óta mindig volt egy mellékállása a könyvtárban, mert számára a könyvtár szimbólum. Például az olvas-

mánytörténet és könyvtörténet kapcsán tudjuk megfogalmazni, mit is jelent Európa. Naivitás azt gondolni, hogy a könyvtár, a könyvtáros egy eszmény, mert nem az. A könyvtár bokorharoktól mentes, demokratikus intézmény, ami nem pártos tudást őriz. A nemzeti könyvtár például teljesítségére törekszik, de ha belegondolunk, az ember az ókor óta ugyanannyit tud olvasni. Ha valaki rendszeresen hetente elolvass egy könyvet, egy élet alatt mintegy 3500 kötetet ismerhet meg. Minőségi változás abban van, amit a könyvtár tanítani tud – szögezte le Monok István, hozzátéve azt is, hogy ő éppen ezért optimista.

Ahogy a házat építő kőművesnek, a beteget gyógyító orvosnak felelőssége van, nagyon fontos, hogy az emberben akkor is legyen felelősség, ha humán tudós.

A szinte tökéletes életpályát megélt Monok István eddigi utolsó könyve egy picike monográfia szülőfalujáról, a Zala megyei Merenyéről. A kötetben mérnöki pontossággal tárja fel a ma is csak 180 lakosú falu 18. századi képét, életkörülményeit, társadalmi viszonyait. Hasonlóan ahhoz, amilyen alaposággal készíti összefoglalóját a magyar olvasástörténetről. Hogy az előadót idézzük, rendkívül tanulságos akár egy évszázadon át követni az értékvilágot; kideríteni például, hogy

van-e hasonlóság a kistelepülési főúri könyvtárak, illetve a mai könyvtárak használata között, vagy hogy mire képesítenek bennünket a magyarországi könyvtárak. Ahogy hallottuk, a világban – hazánkban is – rossz a tendencia, a bölcsész szakmákra nem a legfelkészültebb diákok jelentkeznek. Egyre kevésbé népszerű az olvasás, pedig nincs annál jobb befektetés, mint elolvasni egy könyvet, mert az értelmiségi értékalapon gondolkodik, szemben a politikussal, akit az érdek inspirál.

A mesterséges intelligencia előretöréséről Monok István annyit jegyzett meg, hogy a digitális könyvtár is könyvtár, hiszen a könyvtár örök, egy jó könyvtáros pedig nagyon sokat tud segíteni.

Órsi Ágnes

A Somló hegy elfeledett urainak nyomában

A magányos hegy kincsei – Évezredek történetek a Somló hegyen. Laczkó Dezső Múzeum. 2025. június 13. – október 30.

A Laczkó Dezső Múzeumban 2025. június 13-án nyílt, október végéig látogatható tárlat a Somló hegyen és környékén talált, csaknem háromezer éves bronz- és vastárgyakat mutatja be a nagyközönség számára.

Az előkerült kincsek a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézete által szervezett közösségi régészeti programban kerültek feltárra. A leletek egy része 2024-ben, először Budapesten volt látható, s most a kiállítás útnak indult, hogy – új leletekkel kiegészülve – az ország több városában is bemutatathatóvá tegye a Somló kincseit a múzeumlátogatók számára. A Somlónak otthont adó Veszprém vármegye logikus választás volt a vándorkiállítás első állomásának.

Mindig érdeklődésre ad okot, amikor különböző kutatási módszerek és területek találkoznak azzal a céllal, hogy ismerete-

inket gazdagítsák egy bizonyos korszakról vagy kultúráról. A Somló hegy esetében most ez történik. Régészek, egyetemi kutatók – múzeumbárát önkéntes fémkeresősökkel kiegészülve – fogtak össze, és nekiláttak a hegy eddig fel nem tárt titkainak felderítéséhez. Eredményeiket ebben a kiállításban láthatjuk.

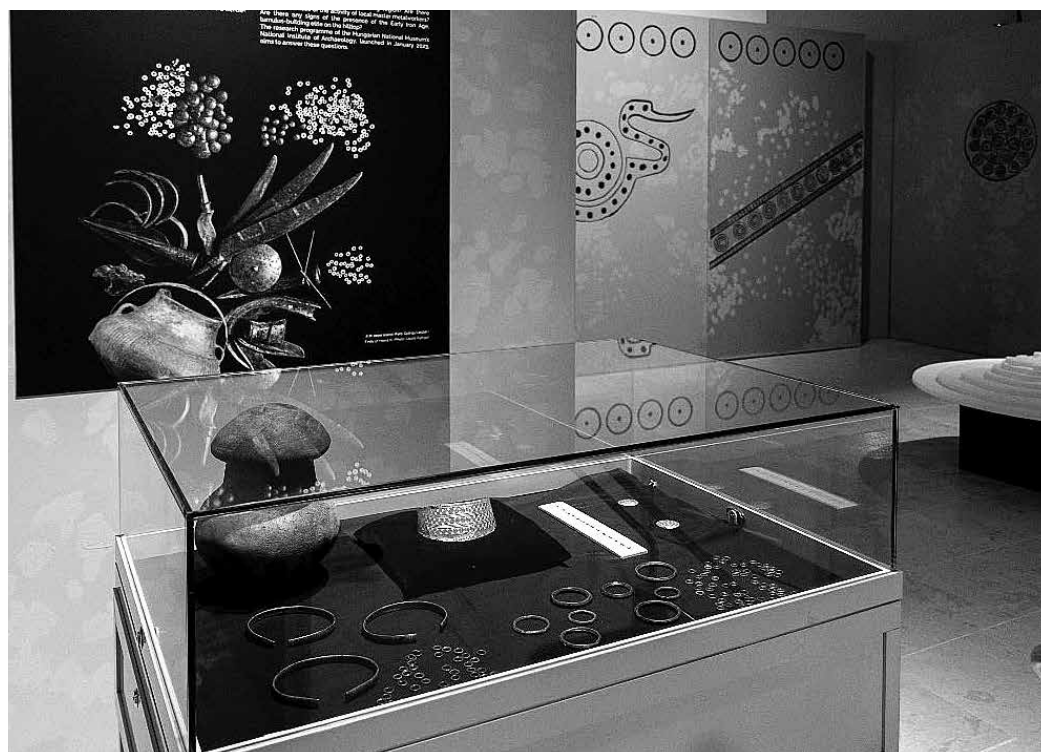
A Somló hegy régészeti irányú kutatása nem új keletű, kezdetei a 19. századig nyúlnak vissza. A hegy lábánál emelkedő sírhalmok feltárással kezdődött, amelyeket a köznyelv Török-dombok néven ismert. Kleisl Károly 1880-ban ásta meg az első sirt, melynek bazaltkőből rakott sír-

Bronzeszközök a kiállításban (Fotók: Sárközi Judit, LDM)

kamrájából kora vaskori kerámiaedények, ember- és állatcsontok, valamint bronz-

Részlet a kiállításból

ből készült fegyverek és ékszerek kerültek napvilágra. Hasonló jelentőségű feltárást végzett Rhé Gyula a Somló déli előterében egykor álló halomsírokon. Az ő ásata-sa szintén számos díszes kerámiaedénnyel és fegyverrel gazdagította a már ismert leletanyagot, továbbá itt találtak elsőként négykerekű kocsihoz tartozó alkatrészeket is sírba helyezve. A lószerszámdíszekkel együtt ezek a leletek már elkezdik kirajzolni a kora vaskori elit képét. Ezek a kutatások még csak a hegy lábánál álló sírhalmokra korlátozódtak, a hegytetőn feltételezett települést érintően azonban sokkal kevesebb kutatás történt.

A kutatások a 20. század viharai közepe tette megszakadtak, néhány kisebb terepbejárás és egy-két leletmentésen kívül nem történt jelentős előrelépés. Ezt a fonalat vették fel a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézetének munkatársai, Soós Bence és Tarbay János Gábor.

A kutatási program 2023 januárjában indult el és a Somló hegy tetejének régészeti felderítését vette célba. A hegytető több platóból áll, ezek szisztematikus átnézéséhez a kutatók múzeumbarát fémkeresősök segítségét vették igénybe. A késő bronzkor és kora vaskor időszaka különösen jól kutatható ezzel a módszerrel, mivel az adott korszakok hagyatéka nagyszámú földbe rejtett kincsleletekben (vagy más néven depókban) a mai napig érintetlenül fellelhető. A múlt iránt érdeklődő lelkes önkéntesek és szakemberek együttműködése nyomán nemcsak a tárgyak menekülnek meg attól, hogy a feketepiacra kössenek ki – elveszve így a nagyközönség és a tudomány számára –, hanem a depók eredeti környezetükben való feltárása számos ismerettel gazdagítja tudásunkat is.

Az eddigi bejárások 14 kincslelet előkerülését eredményezték, melyek mindegyike több tucat, néhány esetben pedig több ezer tárgyat tartalmazott. A kiállítás ékességének tartott aranybevonatú nyakék 2024 nyarán került elő egy főként viseleti elemeket tartalmazó leletegyüttes részeként.

Az együttest egy kerámiaedénybe pakolva rejtették el annak idején, melyet egy másik agyagtállal fedtek le, így módon sikeresen megóvva a tárgyakat. A két egymásba fordított edényt nem bontották ki a helyszínen, hanem földlabdával együtt egyben kiemelve szállították a veszprémi Pannon Egyetem laboratóriumába, ahol CT-vizsgálatnak vetették alá. A CT-felvételeken került a kutatók szeme elé először a fent említett nyakék, mely több ezer gyönggyel, bronzkarikával és egyéb ékszerrel együtt lett elhelyezve az edényben. Az ilyen és ehhez hasonló vizsgálatok célja, hogy ismereteinket olyan irányban is szélesítsék, melyeket hagyományos régészeti módszerekkel lehetetlen lenne megfogni.

A kiállításon mindezen eredményeket testközelből ismerheti meg a látogató. A tárlat központjában természetesen a tárgyak állnak, és nemcsak egy-egy kiemelt darab; az együttesek elválaszthatatlan egységként jelennek meg a kiállításban. 4+1 vitrin várja az érdeklődőket, melyek egy-egy közös tematika köré rendeződve mutatják be az általuk képviselt időszakot. A tárlat részeként megtekinthető továbbá egy dokumentumfilm is, melyben megszólalnak a kutatók és a programban részt vevő önkéntesek is; első kézből származó beszámolókat hallhatunk a találatokról és betekintést nyerhetünk a „kulisszák” mögé, többek között a már fent említett CT-laboros vizsgálatokról is.

Míg a film elsősorban a kutatások bemutatását teszi lehetővé, annak, aki inkább a múlt iránt érdeklődne, érdemes a Laczkó Dezső Múzeum által meghirdetett szakmai tárlatvezetésekben is részt vennie, ahol a múzeumnak e korszakban jártas munkatársa vezeti végig a látogatókat, mélyebb ismereteket adva át a Dunántúl késő bronz- és kora vaskori történetéről, kultúrájáról.

A tárlat október végéig látogatható Veszprémben, jövőbeli helyszíneken való megtekintéséhez érdemes a Magyar Nemzeti Múzeum oldalán követni a kiállítás jövőjét.

Sebestyén Noémi

Részegítő Badacsony

Hét nincsenben kétféle borodot ittam,
hét veszet isten hozzád, hét közzintét
hét olallamváltól hét né, napom nag
őleiben aluoltam, vitéjséjettől keltem.

==

==
Gékesséjő orerelém, most te oltos el
el fúradt vagd s ő, még a tista ég
élmom vitorlái regitretet át
a könyen vesztő vésztelít zítogán.
Kassák Lajos

67.24.1

Kassák Lajos: Részegítő Badacsony című verse és annak illusztrációja.
(A Laczkó Dezső Múzeum tulajdona,
a Nézett a Balaton – Száz7 vers kiállításról, Ltsz.: 67.24.1.)